

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק פר' וירא

ה'תש"פ

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית.

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא וירא

עֲקֹשׁוּ אֲנִי וּבְנֵי פִמְלִיא שְׁלִי נְגָלִים
עָלֶיךָ, הֲדָא הוּא דְכְתִיב וַיֵּשָׂא עֵינָיו
וַיֵּרָא וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
עָלָיו, וְגו'.

ולעומקו של מקרא נאמר: בדרך
נוספת, שעיקר תכלית התגלות זו
לאברהם היא כדי להראות חיבתו
אליו. ולכן אין עמה דבור.

ומובא באוה"ח הק' שלא בנה מזבח
אלא על ההתגלות בלבד. שנאמר ויבן
שם מזבח לה' הנראה אליו. לקיים
שובע שמחות את פניך.

ובהסבר הדברים ידויק כדברי
האוה"ח הק' בפר' לך לך (יב,ז) עת
נתגלה אליו הקב"ה בראשונה: וַיֵּרָא
ה' אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְיִצְחָק אֲתוּן אֶת-
הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'
הַנִּרְאָה אֵלָיו.

ואע"פ שבהתגלות זו הראשונה היה
כך דבור של הקב"ה לאברהם, לְיִצְחָק
אֲתוּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת, אומר אוה"ח
הק' שבניית המזבח לא היתה בעבור
דבור זה, אלא על ההתגלות בלבד.

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא
וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל כְּתָם
הַיּוֹם. (יח,א')

יש ליתן טעם מדוע יתגלה אליו
הקב"ה ללא הודעת הסיבה לשם מה
הוא מתגלה. שהרי אינו אומר לו
דבר בהתגלות זו, שכן מיד בפסוק
שלאחריו נאמר וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
וַהֲנֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים וְגו'.

ועל דרך הפשט פירש רש"י שבא
לבקר את החולה. וכן הטעים השפתי
חכמים שפירוש רש"י הוא מכח
הקושיא הנ"ל, שהרי לא אמר לו דבר
בהתגלות זאת.

ועל דרך הדרש יש לומר שהתגלות
הקב"ה אל אברהם לא נותרה ריקם,
למרות שלא נאמר לו דבר, אלא היא
הקדמה לביאת המלאכים. וכאמרו:
על ידי מה נתגלה אליו, על ידי
המלאכים, שביאתם היתה התגלות
ה'.

וכן הוא במדרש רבה (פרשה
מת, ט) אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד
שֶׁלֹא מְלַתָּה הָיוּ בְנֵי אָדָם עֲרָלִים בָּאִים,

לעומקו של מקרא וירא

וימץ פחדא, ומסטרך דדרום, ומסטרך
דצפון, ואיהו מעורב מתרין סטרין.

ולעומקו של מקרא יאמר שכאן רמז
הזוה"ק לאבות שהם הם המרכבה.
שאברהם הוא מסטרא דחסד והיינו
מים, ויצחק הוא מסטרא דגבורה
והיינו אש, והשילוב של שניהם הוא
יעקב כליל מאשא ומץ פחדא, ואיהו
מעורב מתרין סטרין, ואיהו
התפארת.

ואשר על כן נקראו האבות ערבות,
שהם מעורבין זה בזה כיעקב
שמעורב מתרין סטרין, כן אברהם
לעתים גבורה, ויצחק לעתים חסד,
וכמובא בעקידה לקמן (כב, ז') על
הפסוק הנני בני.

ועוד יש לומר
שנקראו האבות ערבות, שמשימין
עצמם בענוה כערבה. והיינו רכב
בערבות שהאבות הם הם המרכבה.

ומה שאמר הזוה"ק ערבות דא
רקיעא שביעאה, רמז בזה למתן

שנאמר ויבן שם מנפח לה הנראה
אליו לקיים שובע שמחות את פניך.

ולפי דברים אלו של אוה"ח הק' ניתן
להבין מדוע חזר הקב"ה
להתגלות אל אברהם פעם נוספת,
ללא דבור כלל, כביכול התגלות לשם
התגלות.

שהרי בנתי המזבח היתה כדי
להראות חיבת אברהם לה' על
התגלותו הראשונה, ועתה החזיר לו
הקב"ה גמולו הטוב, והתגלה אליו
שנית כדי להראות חיבת ה' לאברהם.

ועל פי הסוד, התגלה אליו כאן
לרמוז לו שהאבות הם הם המרכבה,
עליה ירכב המלך בצאתו ליצירת עמו
בארץ נחלתו כנאמר לזרעך אתן את-
הארץ הזאת.

ואשר על כן נקרא הקב"ה רכב
בערבות (תהלים סח, ה'). ומובא
בזוה"ק ומאן אינון ערבות. אלא,
ערבות דא רקיעא שביעאה, ואמאי
אתקרי ערבות. על דאיהו כליל מאשא

לעומקו של מקרא וירא

בהפתעה. וְהִנֵּה. ומשראוהו בצער המילה **פירשו הימנו**, ומיד נאמר **וַיֵּרָץ לְקִרְאָתָם.** (וכן ברש"י ומדברי הגמ' בבבא מציעא פו:).

ועל דרך הסוד, תהיה המלה **וְהִנֵּה** מורה על **התגלות נבואית**, וכדלעיל שהופעת המלאכים היא היא התגלות ה' במה שנאמר **וַיֵּרָא אֵלָיו ה'.** ובזה יובן מדוע נאמר **פְּעָמַיִם וַיֵּרָא.** וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לְקִרְאָתָם. וַיֵּרָא הראשון - שראה את התגלות ה' **בכללותה**, וַיֵּרָא השני - שראה את התגלות ה' **לפרטיה** בביאת המלאכים.

וכן מצינו באוה"ת הק' בפר' וישב (פרק לז, ז') לגבי חלומות יוסף בַּפְּרָשׁוֹ את המלה **וְהִנֵּה.** וז"ל: **וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ מְאֻלְמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי וגם-נֹצְבָה וְהִנֵּה תִסְבְּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם וּתְשַׁתְּתוּן לְאֵלֵמְתִי.** וזה לשונו:

דע כי החלום אשר יהיה מראה הנבואה וגו', הוא אם יהיה החלום לחולם **בְּהִיר וצְהִיר כְּיוֹם יְאִיר**, שיהיה הדבר בעיניו כאלו הוא בהקִיץ

תורה, שם נאמר (ואתחנן, דברים ו, לה) **אָתָּה הִרְאָתָּ לְעַתְּ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֲיִן עוֹד מְלַבְּדוֹ, ופירש"י שם** כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם **שבעה רקיעים**, וגו' וראו שהוא יחידי, לכך נאמר **אתה, ישראל, הִרְאָתָּ** על ידי פתיחת הרקיעים, **לדעת** כי ה' הוא האלקים.

וכאמרו: אותה ההתגלות במתן תורה שנאמר בה **אָתָּה הִרְאָתָּ,** היא **מכה** ההתגלויות לאברהם שנאמר בהן **וַיֵּרָא** אליו ה', וכעין **המשך** להן. **ומהן נמשכים** גם כל **הגילויים** לעמלי התורה שבכל הדורות.

וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו. (יח, ב')

יש ליתן טעם לאומרו **וְהִנֵּה.** שהיה יכול לכאורה לומר בלא המילה **וְהִנֵּה,** וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים וכו'.

על דרך הפשט, יש לפתור את המלה **וְהִנֵּה** כמלת **הפתעה.** שהרי מלאכים היו, וירדו משמים ונצבו לפניו

לעומקו של מקרא וירא

ויש לשאול, מכיון שְׁרָץ אַחֲרֵיהֶם להחזירם, וַיִּרְץ אַחֲרֵיהֶם מבעי ליה למימר, ומאי וַיִּרְץ לְקָרָאתֶם.

ומתריץ השפתי חכמים, שאין גב למלאכים, על פי נבואת יחזקאל (י"א) בתיאור המלאכים: לא יסבו בְּלִבָּתְּחִלָּה, וכפירוש רש"י שם: אם רוצים ללכת לאיזה רוח שירצו אין צריכים להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל צד.

והיוצא מכך שגם בְּלִבָּתְּחִלָּה מעמנו נראים הם כאילו פְּאִים לְקָרָאתֶנוּ. ולכן אף על פי שְׁרָץ אַחֲרֵיהֶם, נראה כְּרָץ לְקָרָאתֶם. לכן נאמר וַיִּרְץ לְקָרָאתֶם.

ועל דרך הצח, יחלק הבן חמש למקרא את המילה לשתי מלים: לְקָרָאתֶם - לְקָרָא אֶתְּכֶם.

ועי' המהרש"א [בבא מציעא פו:] שנקט בדרך זו כדי לתרץ הקושיא הנ"ל. ויהיה ערך פירושו: וירץ אחריהם לקרוא אותם. ולא התייחס

ממש, בא האות והמופת להודיע כי מחזה שדי יחזה. עכ"ל.

ואם בחלום כך, **בנבואת ממש על אחת כמה וכמה**. שהיה הגילוי בְּהִיר וצְהִיר פְּיוֹם יָאִיר שזו היתה תכלית התגלות ה'. לכן נאמר וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְצִים עָלָיו.

ועל דרך הרמז והצח, תרמוז המלה וְהִנֵּה על שליחות המלאכים.

ו' לבשורה טובה כמנין ו' אותיות שנתבשרה בהן: בן לְשָׁרָה,

ה' לרמז על הצלה, שהאחד היה מציל, והיינו לרפא את אברהם

נ' לרמז על נפילה שהיא הפיכת סדום,

ה' לרמז על הצלה נוספת הצלת לוט.

ויִרְץ לְקָרָאתֶם (יח,ב')

מבואר לעיל (וכפירוש רש"י) שמלאכים היו וירדו אליו ישר משמים ונצבו לפניו **בהפתעה**, ומשראוהו בצער המילה פירשו הימנו, ומיד וַיִּרְץ לְקָרָאתֶם.

לעומקו של מקרא וירא

א. קדושת הקב"ה
לעומקו של מקרא יש לומר שקדושת ה' שהיא גבוה מעל גבוה, אין לידע דרכי השגחתו בעתיד, אלא על ידי התבוננות ממה שהיה בעבר. וגם אז יתפש רק אפס קצהו מתכניותיו ית', בלתי אם יגלה סודו לעבדיו הנביאים.

ואשר על כן אמר הקב"ה ופני לא יראו. והוא כמשל לכל מה שעתיד להיות לפנינו. ולעומת זאת וראית את אתרי, מה שכבר היה שהוא כמאחרינו, בזה יש להתבונן היטב ולחקור ולידע דרכי ההשגחה. ולפי השגחתו בעבר, ישער האדם מה אמור להיות בעתיד.

והוא סוד מדה כנגד מדה. שלפי העבר, אפשר ליקח מוסר ולקח טוב לעתיד. ובזה ינתן טעם מדוע טבע הקב"ה בעולם את כל מידותיו במידה אחת עיקרית והיא מידה כנגד מידה. וכדאמרו (סנהדרין צ). שפל מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

ואשר על כן וראית (את אחורי) נאמר ב- ו"ו ההיפוך. שמהפך מלשון

להיותם מלאכים שאין גב להם, כי באותה שעה נדמו לו כערבים.

ג' דרגות של קדושה

ואשר על כן, על פי הנ"ל, נמצא ג' דרגות של קדושה. זו למעלה מזו.

ראשונה, שאין למעלה ממנה, קדושת הקב"ה, שנאמר בו (שמות לג, כג) וראית את-אתרי ופני לא יראו.

שניה למטה ממנה, היא קדושת המלאכים שרק פניהם נראין ולא יראו אתוריהם והיינו שאין גב למלאכים.

שלישית למטה מקדושת המלאכים היא קדושה המושגת על ידי האדם, וזה וזה נראין, פנים ואחור. ככתוב אָחור וְקִדְמָה צִרְתָּנִי. (תהלים קלט, ה').

ובשימת לב יש ליתן טעם לחלוקה זו של פנים ואחור בג' הקדושות הנ"ל:

לעומקו של מקרא וירא

ואילו עמלי התורה יאירו באור ה'
בכל עת.

עבר ללשון עתיד. מה שראית בעבר,
על פי זה תראה לעתיד.

ב. קדושת המלאכים.

למטה ממנה קדושת המלאכים
אשר לא יראו אחוריהם ורק פניהם
יראו. ככתוב (יחזקאל י, יא') לא יסבו
בְּלִבְתָּם, וכפירוש רש"י וש"ח שם:
שיש להם פנים לכל צד, ואין להם
גב.

והטעם בזה הוא כי
אין ללמוד מן המלאכים עניני השגחה
על מה שכבר עשו בעבר, כי הם
משרתיו עושי דברו ואין להם מעצמם
כלום. ורק לפי מעשיהם שיעשו
בעתיד הם נקראים ונבחנים. ולכן אין
להם גב אלא רק פנים.

ג. קדושת האדם

ולמטה ממנה קדושת האדם
הצריכה חשבון הנפש גם לאחור
לתקן דרכיו, וגם לפנים לְכַלְפֵּל
מעשיו. ככתוב זְכַר יְמֹת עוֹלָם בֵּינו
שָׁנוֹת דוּר-וְדוּר (דברים לב, ז').

ולעומקו של מקרא, כך יובן
הפסוק: זְכַר יְמֹת עוֹלָם אלו ימים
עָבְרוּ. בֵּינו שָׁנוֹת דוּר-וְדוּר אלו

ועל דרך הצת, המלה ופני (לא יראו)
מוטעמת בטיפחא, שהיא הפסקה קלה
ואינה בהכרח מחוברת עם שלאחריה.
ובהיות כן, נסמכת היא לזו שלפניה.
וכאילו כתוב:

וְרָאִיתָ אֶת-אֲחֵרֵי וּפְנֵי, ורמז הוא
לנביאי האמת וצדק, שרואים למרחוק
גם לאחור וגם לפנים מה ילד יום,
והיינו אֲחֵרֵי וּפְנֵי.

אבל כל שאינם מן הנביאים לא יראו
פני העתיד כלל אלא רק את לשעבר.

והוא הדין גם לעמלי התורה,
שנאמר עליהם חכם עדיף מנביא,
שמתוך התבוננות עמוקה בתורה
שהיא בבחינת אֲחֵרֵי, (שהרי כתובה
היא לפניו תתקע"ז דורות קודם
בריאת העולם), כִּלְרֹז לֹא אָנִיס לְהוּ
גבי העתיד הנקרא וּפְנֵי. ואשר על כן
ארון ברית ה' הולך הוא לפני המחנה.

ומה שאמרו חכם עדיף מנביא.
שנביא יחכה ויצפה מתי ידבר עמו ה'.

לעומקו של מקרא וירא

בחשיבות מצד מה שיש לו יצר הרע, והוא מתגבר עליו.

וכפירוש רש"י על הפסוק (במדבר כג, גד') פִּעַת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה-פֶּעַל אֵל: עוֹד עֵתִיד לֵהִיֹּת עֵת כַּעַת הַזֹּאת, אֲשֶׁר תִּגְלֶה חֲבַתֵּן לְעֵין כָּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין לִפְנֵיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו וּמַחֲיִצְתֵּן לִפְנֵים מִמְּלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת, וְהֵם [הַמְּלֹאכִים] יִשְׁאֲלוּ לָהֶם [לְיִשְׂרָאֵל] מִה-פֶּעַל אֵל.

ובשימת לב, בהתגלות הקב"ה והמלאכים אל אברהם, נתקבצו ובאו יחדיו כל הג' קדושות. קדושת הקב"ה, קדושת המלאכים, וקדושת האדם.

והן הן אותן הג' קדושות המובאות בנבואת ישעיהו (ו, ג') וכתרגום יונתן בן עוזיאל וכפי שתקנו רבותינו לומר ב"ובא לציון גואל": וְקָרָא זֶה אֵל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֹא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. ותרגם יונתן ב"ע:

קְדוֹשׁ [הראשון] - קְדִישׁ בְּשֵׁמִי מְרֻמָּא עֲלָאָה בֵּית שְׁכִינְתָּה - הִיא

השנים שלעתיד לבוא. וכאומר: על ידי התבוננות בימים עָבְרוּ, יתבוננו ויבינו לעתיד לבא.

ובשימת לב: הנאמר לעיל, שקדושת המלאכים גדולה מקדושת האדם, אין בה כדי להמעיש מחשיבות האדם. ואדרבה, חשיבות האדם גדולה מחשיבות המלאכים. ואשר על כן יבואר ההבדל בין קדושה וחשיבות:

ההבדל בין קדושה וחשיבות

מובא במדרש רבה (וישלה, פרשה ע"ח) שהאדם גדול בחשיבות מן המלאך. וזה לשונו: מִי גָדוֹל [בחשיבות] הַשּׁוֹמֵר אוֹ הַנִּשְׁמָר, מִן מֵה דְקָתִיב (תהלים צא, יא): כִּי מִלְּאֲכָוִי יֵצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָךְ, הָיִי הַנִּשְׁמָר גָּדוֹל מִן הַשּׁוֹמֵר. (ועי' עוד בזה באריכות לקמן פרק יח פסוק ה').

ויוסבר בזה שאמנם, קדושת המלאכים גדולה משל האדם, שאין להם יצר הרע ולכן אינם חוטאים. ומאידך גיסא, האדם גדול יותר

לעומקו של מקרא וירא

וּלְעֵלְמִי - היא הקדושה בעולמות
היצירה והבריאה הנמשכת ע"י
המלאכים,

עֵלְמִיָּא - הוא העולם העליון, כנגד
עולם האצילות מקום הכתר העליון,
היא קדושת הקב"ה, ממנו נמשכות כל
הקדושות מלעילא לתתא, אל האדם
פאר היצירה.

ועל דרך הרמז והסוד תרמוז
הפרשה לג' הקדושות הנ"ל:

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא
יֵשֵׁב פְּתַח-הָאֵהָל פְּתַח הַיּוֹם.

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' - היא קדושת ה',
המופיעה משמי שמים עליונים,
לארעא עובד גבורתיה,

בְּאֵלֵי מִמְרָא - ירמוז לקדושת
המלאכים כיצד: אֵלֵי בגימטר' מלאך,
מִמְרָא הוא מִימְרָא של המלאכים, כפי
שנאמר (דניאל ד) בְּגִזְרַת עִרְיָן פְּתַגְמָא
ומאמר קדִישִׁין שְׁאֵלְתָא.

קדושת הקב"ה, השוכן בשמי שמים
עליונים, גבוה מעל גבוה.

קְדוּשָׁ [השני] - קְדִישׁ עַל אֲרַעָא
עוֹבֵד גְּבוּרְתָּהּ - היא קדושת האדם
בארץ, הממשיך בקדושתו את גבורות
ה' משמיא לארעא,

קְדוּשָׁ [השלישי] - קְדִישׁ לְעֵלְמִי
וּלְעֵלְמִי עֵלְמִיָּא - היא קדושת
המלאכים המקשרים כביכול בין
קדושת האדם לקדושת ה', וממשיכים
את קדושת האדם לעילא ולעילא לכל
העולמות, וכגון שמביאים לפניו
תפילותינו. ומאיךך ממשיכים הם גם
את קדושת ה' אל האדם וכגון
התגלות ה' אל אברהם.

ומסיים בה הכי: ה' צְבָאוֹת, מְלִיָּא כָּל
אֲרַעָא זִיו יְקָרָה. שכל הקדושות יחד הן
למעשה חטיבה אחת, ונחלקה לשלש
רק כדי לשַׁבֵּר את האזן.

ואמר לְעֵלְמִי וּלְעֵלְמִי עֵלְמִיָּא, והיא
תמצית הקדושות מלמטה למעלה
לְעֵלְמִי - היא הקדושה בארץ, הנמשכת
ע"י האדם, כנגד עולם העשייה,

לעומקו של מקרא וירא

ו**תרגומו** - אֵלָא פֶּאן גְּלָה אֶת הַחֲכָמָה
שְׁפַל הַדְּרָגוֹת שְׁרוּיֹת עַל הַדְּרָגָה
הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת אַחַר שְׁנַמּוּל אַבְרָהָם.
והיינו **כתר חכמה** השרויות על מידת
המלכות.

ועוד **שם בזה** ק שהדרגות העליונות
שרו עליו משום שהיה דבק **במידת**
הימין מידת החסד. וזה לשונו: פֶּחֶם
הַיּוֹם, שְׁהָרִי הוּאֵר הַיְמִינִי, הַדְּרָגָה
שְׁאַבְרָהֶם נִדְבַק בּוֹ.

או פֶּלֶף לדרך זו, שיהיה **פֶּחֶם** ר"ת
כ**תר חסד** מלכות, וזו תהיה התערותא
דלתתא ע"י **החסד**, אשר תוריד שפע
פֶּחֶם היום שהם כתר חכמה מלכות.

ועל דרך **הצח**, נרמזו אֵילִין מְלִיא
בגימטרי' של **חסד וחכמה**. חס"ד בגי'
72, חכמ"ה בגי' 73. והיינו חס"ד עם
הכולל (בתוספת 1) היא חכמ"ה.
וכאומר: **המרבה בחסד** מלמטה
ימשיך עליו תוספת **חכמה** מלמעלה.

ויאמר אֲדָוִי אִם-נָא מְצָאֵתִי חֵן בְּעֵינְיָד
אל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ (יחג,ג')

וְהוּא יֵשֵׁב פְּתַח-הָאֵהָל - ירמוז
לקדושת האדם, היושב בפתחי אהלי
תורה.

ועל דרך הרמז והסוד, **פֶּחֶם הַיּוֹם**
ירמוז לדרגות עליונות שנתגלו עליו
לאחר המילה והן כתר חכמה מלכות.
ר"ת **פֶּחֶם**. והם ג' **שרשים**, מהם
תִּשְׁתַּלְּשֵׁן הַסְפִירוֹת, מלעילא ועד
לתתא.

הַיּוֹם - הוא היום המיוחד של תחיית
המתים שבו נמצאים הברואים
בדביקות עליונה בה'.

ובאותה שעה לאחר המילה היתה
דבקותו בה' **פֶּאֱתוֹ הַיּוֹם הַמְּיוֹחַל**.
לכן נאמר **פֶּחֶם הַיּוֹם**. בה"א
הידיעה. **הַיּוֹם הַמְּיוֹחַל**.

וכן **מובא בזה** ק פרשת וירא (צח
עמ' א'): תָּא חֲוִי, דְּעַד לָא אֲתַגְזֹר
אַבְרָהָם לָא הָוָה עָלֶיהָ אֵלָא הָאִי דְרָגָא
[תתאה]... אֵלָא הָכָא גְּלִי תַחְמַתָּא
דְּכָלְהוּ דְרָגִין שְׁרוּ עַל הָאִי דְרָגָא
תַתָּא בְּתַר דְּאֲתַגְזֹר אַבְרָהָם.

לעומקו של מקרא וירא

אל תאמר יותר מ-, אלא מתוך. כלומר: אל תאמר גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, אלא גדולה הכנסת אורחים מתוך הקבלת פני שכינה. כלומר אל תקרי מ' היתרון אלא מ' היחס. מתוך גדולה הכנסת אורחים מתוך קבלת פני שכינה. כשבחור למארח שהאורחים נשלחו אליו על ידי הקב"ה, הרי גדולה הכנסת האורחים הזו יותר מכל הכנסת אורחים אחרת שהרי הוא מתנהג עמם בכבוד הראוי, כראוי למשלקם.

וכשנגלה עליו הקב"ה, עדין לא ידע לשם מה, ועתה משראה ג' אורחין הבין כי זו היא ההתגלות האמורה בעניין.

וכך יהיה פירושו: אם-נא מצאתי חן בעיניך אל-נא תעבר מעל עבדך והראה נא לי פשר ההתגלות. וכשהראה לו הקב"ה את ג' המלאכים, מיד וירץ לקראתם, רץ לקראת קבלת פני השכינה בצורת המלאכים.

אמר רב יהודה אמר רב (שבת, קכז עמ' א) גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח-ג) ויאמר אדני אם-נא מצאתי חן בעיניך אל-נא תעבר מעל עבדך א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב אם-נא מצאתי חן בעיניך אל-נא תעבר מעל עבדך.

יש ליתן טעם במאמר זה, שהרי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ואברהם היה עוסק במצות הקבלת פני שכינה, ואין לך הכנסת אורחים גדולה מזו, ואיך יניח את פני השכינה וירוץ לקבל אורחים אחרים.

ועוד, על דרך כולי האי ואולי. שהקבלת פני שכינה היא ודאי הכנסת אורחים שאין למעלה ממנה, והוא ודאי מקיימנה. וג' האנשים ספק שיתרצו לבוא אליו.

לכן, לתירוץ כל הנ"ל נראה לפרש על דרך אל תאמר.

לעומקו של מקרא וירא

ויש לומר שח"ו לא נתעצל כלל וכלל. אלא אדרבה, מידת אברהם היא מידת הזריזות והענוה. ככתוב וַיִּשְׁפָּם אֲבָרְהָם בַּפֶּקֶר. וכל הנהגותיו היו על פי אמות מדה של קידוש שם שמים וכבוד הבריות.

שהרי לא במים לשתייה עסקינן, אלא במים שהיו מיועדים לרחוץ רגליהם שמא הם עובדים ע"ז, לכן בקש מים על ידי שליח **שלא להחזיק אותם כעובדי ע"ז**.

לכן גם אמר **מַעַט-מַיִם**. שאולי משתחווים הם לאבק שברגליהם, אמר יוקח על ידי שליח, והוסיף **נא**, לשון בקשה, ואמר **מעט**, והכל לשון של כבוד לזולתו. וכן לשון הרמב"ן "דרך מוסר וכבוד".

ולא נותר אלא לתרץ מדוע אם כן שילם לבניו על ידי שליח.

ובשימת לב, השליחות ששילם לבניו היא ההכאה של משה בסלע, בגלל המחלוקת והמריבה שהיתה שם.

ובא רש"י לומר לך, לעומקו של מקרא, שמריבה ומחלוקת כמוה

יָקַח-נָא מְעַט-מַיִם וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם (יח,ד')

פירש רש"י: יָקַח-נָא מְעַט-מַיִם ע"י שליח. והקב"ה שילם לבניו ע"י שליח שנא' וירם משה את ידו ויך את הסלע.

ושפ"ח תמה שתי תמיהות.

תמיהה ראשונה, מדוע רש"י הביא פסוק של פורענות של מי מריבה מפרשת חוקת. היה לו להביא פסוק של ברכה מפרשת בשלח. והכית בצור. והוא בארה של מרים.

תמיהה שניה מדוע הביא רש"י דרשה זו כלל, שאין דרשה זו לפשוטו של מקרא.

ולעומקו של מקרא, נראה לתרץ שתי התמיהות. רש"י הביא הדרשה ששילם ע"י שליח **לגריעותא**. שהרי לָתָם - רץ אברהם **בעצמו** אל שרה, והקב"ה המטיר **בעצמו** לחם מן השמים. [המהרש"ל]. אבל מים - מדוע יבקש ע"י שליח, ולא רץ בעצמו להביאם כמו הלחם. ולכן מתאים פסוק של **פורענות** כי יש כאן כביכול, כמין **גריעותא** בהכנסת אורחים.

לעומקו של מקרא וירא

ולעומקו של מקרא יש לומר שהוא מלשון וישע 'ה'ן'ה אַל-הַבֵּל וְאֶל-מִנְקָתוֹ. [בראשית ד,ד']. לשון נענה ונתרצה למנחתו. ומאי תחת העץ, שהיו ענפיו בודקים את האורחים. ומאחר והעץ לא פלט אותם, ידע כי ראויים הם, לכן אמר וְהִשְׁעֵנִי בערך של וְתִיעֲנוּ לְכָל בְּקִשׁוֹתֵיכֶם.

או פִּלְגֵי לְדֶרֶךְ זו, שהוא מלשון של שעה קלה. שאין לה זמן קצוב, תהיו אורחי ככל העולה על רוחכם. ולא כלוט שאמר להם והשכמתם והלכתם לדרככם.

וְהִשְׁעֵנִי תַּחַת הָעֵץ. ירמזון אילין מליא לאושפיזין אברהם תחת הסכך בימי ההושענות. [כמבואר בהרחבה בלעומקו של מקרא לחג הסוכות].

וְהִשְׁעֵנִי. לשון זו אומרת דרשני. שיכול היה לומר שבו, נוחו. ויש לומר שבזה בדקם אם בני אדם הם או מלאכים. שאין משען למלאכים.

כעבודה זרה שמשתחווים לעפר רגליהם.

כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבֹדְכֶם (יח,ה')

יש לעיין, מאי כי על כן. רש"י פירש כי על כן על אשר. וזהו פשוטו.

ולעומקו של מקרא יש לומר: כי על כן פירושו כי הרי לשם כך טוב הקב"ה ההשגחה העליונה שתעברו על עבדכם כדי שאוכל ליתן לכם לסעוד את לבכם. וכן בכל המקומות אשר הביא רש"י בפירושו אפשר לומר כך. כי על כן טובה כך ההשגחה העליונה.

וְהִשְׁעֵנִי תַּחַת הָעֵץ. (יח,ד')

לפשוטו של מקרא, באומרו וְהִשְׁעֵנִי כוונתו כדרך שאומרים לאדם עיף הבא מן הדרך לנוח קמעה.

לעומקו של מקרא וירא

ג' לשונות בחרדל. שרצה ליתן להם בשוה מאכל חשוב בתבלין של מלכים. [עי' שפ"ח].

והגר' א' פירש לשונות מלשון הסברים. ג' הסברים במילה חרדל. לשון ראשון בחר-דל. לשון שני חרד-לב. לשון שלישי חדל-רב. שבשלשה לשונות אלו בדק אם האנשים הגונים.

בחר-דל אם בוחר בדל גומל חסדים הוא.

חרד-לב אם ירא אלקים הוא.

חדל-רב אם מסתפק במה שיש לו. עד כאן פירוש הגאון.

ולודמסהו"א לשון רביעי. הכוללת את שלשתם. והיא:

בר-חדל. שרוח הקדש צווח ומבשר על בר. על בן לשרה. ואף על פי ש"חדל" להיות לשרה אורח כנשים הנה אורחה רב. רב-חדל. ובזה הכיר שהם מלאכים והם כנגד ארבעה לשונות של גאולה שבאו לבשר לו בפסח. ולשון אחרון אומר בדמיון חיי בדמיון חיי.

שאינם נשענים לעולם אלא תמיד עומדים הם.

ואמנם סדר הפסוקים יוכיח. בתחילה אמר רחצו רגליכם, שחשבם לעובדי ע"ז. אחרי כן אמר השענו תחת העץ. ולבסוף, משלא נשענו הבין שהם מלאכים ואמר וְסַעְדוּ לְבָכֶם. לבכם ולא לבבכם שאין יצר הרע למלאכים.

[ואע"פ שאם היה אומר שְבוּ, גם היו נבדקים כמלאכים שאין להם ישיבה אלא עמידה. אלא אי ישיבה עדין אין בה הוכחה להיותם מלאכים, כי אולי ממהרים הם על הדרך. אך בין לעמוד ובין להישען המרחק קטן והיא בדיקה טובה אם ישענו או יעמדו זקופים].

וְאֶל-הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּלְקַח בָּן-בְּקָר רָף וְטוֹב (יח, ז')

בן-בְּקָר רָף וְטוֹב פירש רש"י ג' פרים היו, כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל (בבא מציעא פו:)

לעומקו של מקרא וירא

ולעומקו של מקרא יש לומר שמכוונים דבריהם כנגד ג' חלקי הנפש, **נפש רוח נשמה**, בהם ניכרת חשיבות האדם על המלאך.

רבי מאיר האיר דרגת הנפש היא הקשורה לגוף ולתחושות האדם, הצריכים שמירה מיוחדת על ידי המלאכים, והיא שמירה **תתאה**, לשעבד כל כוחותיו ומעשיו לקדושה וטהרה, **וכנגדם** אמר פי מלאכיו יצוה לך לשמרה, **הוי הנשמר גדול מן השומר**.

רבי יהודה האיר דרגת הרוח, היא הרוח ממלאך, אשר ממנה תוצאות כח דיבור שבאדם, הצריכים שמירה מיוחדת על ידי המלאכים, והיא שמירה **אמצעיתא**, כמידת הרוח שהיא אמצעית בין הנפש ובין הנשמה. וכיוון בזה שיש לשעבד כח דיבורו לקדושה וטהרה, ולהיות התפילה **נישאת** על ידו בידי המלאכים עד כסא הכבוד. **וכנגדם** אמר על פנים ישאונה, **הוי הנשא גדול מן הנשוא**.

רבי שמעון האיר דרגת הנשמה, היא הקשורה למחשבותיו והגיגיו של האדם, הצריכים שמירה מיוחדת על

והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו (יח,ח)

על דרך הרמז והסוד, מאי עמד עליהם, שנמצא בדרגא מעליהם, וכמו שמצינו ביעקב אבינו וישלח מלאכים ממז.

וכן מובא במדרש רבה (וישלח, פרשה ע"ח) **רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון**, [סוברים כאחד, ולא פליגי] **רבי מאיר** אומר מי גדול [בחשיבות] השומר או הנשמר, מן מה דקתיב (תהלים צא, יא): **פי מלאכיו יצוה לך לשמרה, הוי הנשמר גדול מן השומר**. **רבי יהודה** אומר מי גדול הנשוא או הנשא, מן מה דקתיב (תהלים צא, יב): **על פנים ישאונה, הוי הנשא גדול מן הנשוא**. **רבי שמעון** אומר מן מה דקתיב: **ויאמר שלחני, הוי המשלח גדול מן המשמלת**.

והוינו ביה, הרי בכל ג' הדרשות כוונתם שהאדם גדול בחשיבות מהמלאך, ולא פליגי. אם כן מה חילוק יש בין ר' מאיר, ר' יהודה ור' שמעון. ומה חידוש יש בדברי אחד על חבירו.

לעומקו של מקרא וירא

ועוד יש לומר, על פי מה שנאמר לו בברית בין הבתרים **יָדַע תִּדַע פִּי-גֵר** | **יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**. ועתה משבאו המלאכים לבשר לו על הולדת יצחק, **יָדַע יָדַע שְׂגֹאוֹת מִצְרַיִם תְּלוּיָה בַּהוֹלְדֵת יִצְחָק**, ואין לעכב את הגאולה אפילו כמלא נימא.

וכן מצינו שנשמאה העיסה ולא חכה אברהם לעשות עיסה אחרת טהורה, אלא נתן להם חלב ובן הבקר בלא לחם כאשר אמר, **כְּדִי לֹא לַעֲכֹב אֶת הַגְּאוּלָּה אֲפִילוּ כְּדִי אֲפִית פֶּת לַחֵם קִלְהָ**.

ועל דרך הצח, יוצא איפוא, שארבע לשונות של גאולה בְּצִיָּאָה ממצרים לְחָרוֹת, נמשכו מאברהם עת הכניס אורחיו בארבע לשונות של מהירות.

וזה סוד אומרו **בְּחִפְזוֹן** לענין יציאת מצרים: **וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן** [שמות יב,יא] **ופירש רש"י שם, לשון בהלה ומהירות, וכן נאמר כִּי בְּחִפְזוֹן יֵצְאוּ מִצְרַיִם מִצְרַיִם** [דברים טז,ג].

ידי המלאכים, והיא שמירה **עילאה**, לשעבד כל מחשבותיו והגיגיו של האדם לקדושה ולטהרה, **וכנגדם** אמר **שְׁלַחְנִי, הֲוִי הַמְּשַׁלַּח גָּדוֹל מִן הַמְּשַׁלַּח**. ובכח רוחני עליון זה יכול האדם לשלוח מלאכים ממשכן הנשמה שעיקרה במח, לכל מקום שירצה, ולכל מטרה נעלה וקדושה. וכדכתיב ביעקב **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאָכִים** (בראשית לב,ד).

ואשר על כן נאמר באברהם וְהָיָה **עֲמִד עָלֶיךָ**, בדרגא עילאה, כי זו דרגתו של אברהם וכל האבות שהם מרכבה לשכינה, ולכן נאמר בו **וְהָיָה-עֲמִד עָלֶיךָ תַּחַת הָעֵץ**, בצילא דמהימנותא. **והמלאכים תחתיו**. לכן נאמר **וַיֵּאבְדוּ אֵע"פ** שאינם צריכים אוכל גשמי עשו עצמם כאוכלים, **כי כן ציוה אברהם**.

וַיִּמְהַר, מְהֵרָא, רָץ, וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת
(יח,ו-ז)

ויש ליתן טעם לארבע לשונות של מהירות אלו. **ושמא יש לומר** כי הכיר בהם שבאו לשליחות מפי עליון, ומהר לא לעכבן.

לעומקו של מקרא וירא

מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: {ג} וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְיִהְיֶה-אֹר:

{ד} וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב
וַיִּבְרָךְ ל (בד היינו ו').

ובשימת לב, אותיות ואי"ו מפוזרות בפסוקים אלו על פי סדר שש - אחת עשרה, שש - אחת עשרה. כיצד: ו' של ואי"ו היא במילה האחת עשרה מבראשית. ממנה תמנה שש מלים עד האות א' של ואי"ו, ממנה תמנה עוד אחת עשרה אותיות עד האות י' של ואי"ו, וממנה תמנה עוד אחת עשרה אותיות עד האות ו' של ואי"ו (והאות ו' הזו האחרונה מורכבת מאותיות בד של ויבדל, שכן בגימטריה בד הן ו'. ומחזוריות זו של 6 11, 6 11, תורה על גימטריה אי"ו פעמים: (י"א ו, י"א ו). לרמז שכשם שאמרו ואיה לאברהם כן אמרו ואיו לשרה. וכן איז היא גם גימטריה של איה עם הכולל. ועוד תרמז המחזוריות של פעמים על כך שהמלאכים נבראו ביום השני.

ועוד יש לומר שהמילה איז מרומזת גם בשני הפסוקים האמצעיים:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתְּךָ
(יח,ט')

נקוד על אי"ו שבמלה אֵלָיו ופירש רש"י, שכשם שאמרו לו אַיֵּה שרה כך אמרו לה איז לאברהם, כדי לחבב אשה לבעלה.

ומצאנו בכמה מקומות בזה"ק ובתיקונים ש"אֵיִה" הוא לשון המלאכים, וכפי שתקנו בתפילה משרתיו שואלין זל"ז אַיֵּה מקום כבודו להעריצו.

ולפי שאמרו לשרה איז יוצא איפוא, שגם אי"ו הוא לשון המלאכים. ויש לעיין היכן עוד נמצאנו למדים שגם אי"ו הוא לשון המלאכים.

ועל דרך הסוד, נמצא בספר שרשי השמות להרמ"ז, שהשם איז הוא השם היוצא מבראשית ועד האות ד' שבויבדל, כזה: [ונוסף ו' בתחילה כפי ששאל יתרו לבנותיו ואיו למשה].

{א} בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ: {ב} וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ

וַיְבָהוּ וְהָשָׁף עַל-פְּנֵי תְהוֹם וַיְרוּם אֱלֹהִים

לעומקו של מקרא וירא

ו**אשר על כן** פנו המלאכים לאברהם ושאלו על שרה **איה** שרה אשתך, וכן פנו לשרה לשאול אותה על בעלה **ואיו**.

ועל דרך הצה, יעידו ראשי תיבות של **איה מקום כבודו להעריצו** על שפת המלאכים, שכן **איה** מקום כבודו להעריצו, ר"ת **מלא"ך**. ואשר על כן למוזים הם בלשון **איה ו אי**.

ועוד על דרך הרמז והסוד,

שתי הלשונות **איה ו-איו**, הן מילואי ו"ה" בצירופי שם השם. שכן יש ג' אפשרויות למילויי האות ה"א, וכן ג' אפשרויות למילויי האות וו'. ובשניהם רמוזים איה ו-איו. כיצד:

הא ה **הה**. סופי תיבות **אי"ה**.
ואו ו **וו**. אותיות שניות **אי"ו**.

ועוד, שם השם השולט **בעולם הבריאה** שהוא כנגד שרה אמנו, הוא **יו"ד ה"א וי"ו ה"א**. וצירופי אותיות המילוי שלו הם **אי"ה ו אי"ו**. בסדר ישר והפוך. כיצד:

אי"ה בסדר ישר: **ה"א וי"ו ה"א**,
ובסדר הפוך: **ה"א וי"ו ה"א**,

{ב} והארץ היתה תלה ובהו וקשך על-פני תהום ורוח אלהים מרחפת על-פני המים: {ג} ולאמר אלקים יתי אור ויהי-אור: כיצד:

א' מאלקים, י' מהמלה פני (מרחפת על פני המים) והאות ו' מהמלה אור [ויהי אור].

ואם נצרפם יחדיו נקבל אור פני אלקים, הוא **איו** בסדר הפוך.

הוא אור המלאך שהאיר פני משה וסימנך: **ויואל משה**, הן אותיות **ואיו למשה**, ששאל יתרו את בנותיו **ואיו**. בהתכוונו **למשה**.

הוא המלאך הבא להאיר פני חשכת העקרות ולבשר על בן לשרה.

וכן המלאך הנקרא בשם **איה** והוא מע"ב שמות היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, שבפרשת בשלח וילפי השיטה השלישית של אחד ביושר ושניים בהיפוך, עי' בלעומקו של מקרא פרשת בשלח].

לעומקו של מקרא וירא

והסבר תוקף הדברים ש"שוב אשוב" נאמר על ידי המלאך, ו"אשוב", נאמר על ידי הקב"ה.

וכבר עמדו בזה המפרשים שהמלאך אין סיפק בידו לעשות בלתי שהקב"ה עוזרו, ולכן אמר **שוב אשוב**, והקב"ה שבידו סיפק לעשות אומר "אשוב". כלומר התורה נתנה היכר בין דברי המלאך לדברי השם.

אך עדיין יש ליתן טעם מדוע בלשון כפולה. והנה מצינו בברכות (ד.) מיכאל באחת וגבריאל בשתיים. שנאמר במיכאל **ויעף**, ובגבריאל נאמר "**מועף ביעף**". ולפי זה יובן הלשון "**שוב אשוב**" והוא כעין "**מועף ביעף**". ובשימת לב, היה זה מיכאל שבישר לשרה וגבריאל הוא זה שבא להפוך את סדום שהוא מידת הדין והגבורה, אך כאשר שניהם באים כאחד, מיכאל וגבריאל, הם משווים את פריחתם, ופורחים **בשתי עיפות**, כגבריאל. וזה "שוב אשוב". אך הקב"ה שכל מלא העולם כבודו, אומר למועד **אשוב**.

כְּעַת חֲלִיה. ברש"י: כעת הזאת לשנה הבאה ופסח היה ולפסח הבא נולד

וכן אי"ו בסדר הפוך: **וי"ו ה"א**. לרמז על **רצוא ושוב** שהיא סדר פעולת המלאכים,

וכן אי"ו בסדר ישר: **ה"א וי"ו**.

ואשר על כן השתמשו המלאכים בזו הלשון לחבב אשה על בעלה, והוא רמז לעתיד לבוא, לחבב כנסת ישראל על הקב"ה, ולחבב קוב"ה על כנסת ישראל. **איה** כבוד מלכותו להעריצו.

**וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךָ כְּעַת חֲלִיה
וְהִנֵּה-בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה
שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאָהֳל וְהוּא אֲתָרִיו:**
(יח"ג)

"וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךָ כְּעַת חֲלִיה" והנה בן לשרה אשתך. ושלושה פסוקים לאחר מכן נאמר: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָהָם וכו' הִפְלֵא מֵה' דְּבַר, לְמוֹעֵד **אָשׁוּב** אֵלַיךָ כְּעַת חֲלִיה וְלִשְׂרָה בֶן". ויש ליתן טעם ההבדל בין **שוב אשוב** ובין **אשוב**.

לעומקו של מקרא וירא

החמה. ולפי זה יובן כל הלשון של **הַיִּפְלֵא. הַיִּפְלֵא מֵה' דָּבַר** למוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלַיךְ כַּעַת תִּהְיֶה וּלְשָׁרָה בִּן (יח,ד). כשם שבכח השם לחולל נסים בגרמי השמים, כן יחולל לך את הנס הזה ולשרה בן. ועל כן דייקו הכתובים למועד היינו ימות הלבנה, כעת היא היינו ימות החמה. ולכן קָבְרוּ יחדיו פסח והשריטה.

וְשָׁרָה שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵקֶל וְהוּא אֶתְרִיו (יח,י')

וְהוּא אֶתְרִיו. רבו בזה הדיעות. לרש"י הוא הפתח. הפתח היה אחר המלאך.

למדרש רבה זה ישמעאל, ועוד שם והוא אחריו, זה המלאך שהביט לאחריו והרגיש שבאת אורה מאחריו. ובזוהר הק' מאי וְהוּא אֶתְרִיו, וְהוּא אֶתְרִיו מְבַעֵי לִיה. אֵלָּא רָזָא אִיהוּ, וְשָׁרָה שׁוֹמְעַת מֵה דְתָהוּ אָמַר קוּב"ה.

ובשימת לב, יש שלש לשונות בזה, אחת שפתח האהל הוא רמז לקב"ה ולשון שני שפתח האהל הוא דרגא תחתונה של הנבואה, והוא אחריו הוא

יצחק. כדלקמן [כא,ב] וַתִּהְיֶה וַתִּלְדֵּךְ שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִמְנֵי לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דָּבַר אֱלֹהִים. וברש"י: את המועד אשר דבר וקבע כשאמר לו (לעיל יח יד) למועד אשוב אליך, שרט לו שריטה בכותל ואמר לו, כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה אחרת, תלד.

ומכך שאמר כשתגיע חמה היה זה לפי ימות החמה. ומכך שאמר ולפסח הבא נולד יצחק היה זה לפי ימות הלבנה.

וקשה, שהרי בכל שנה יחסרו לימות הלבנה מימות החמה י"א יום לערך. וגם אם תאמר שעובר אברהם חדשים ושנים עדין קשה, שלא אמרו לו בעוד ג' שנים אלא לשנה האחרת ויחסרו י"א יום. ואין עיבור ל י"א יום. ואם תאמר שעובר את כל החדשים עדיין חסרים חמישה ימים. כי ששה חדשים ממילא מעוברים, ויחד אתם יחסרו י"א יום.

ואשר על כן צריך לומר שהחדשים עוברו בידי שמים יותר מדרכם באורח נסי, ולכן כשאמרו המלאכים למועד אשוב אליך כעת חיה היתה זו הודעה על הנס שעתיד להתרחש בגרמי השמים, להשוות ימי הלבנה לימי

לעומקו של מקרא וירא

וכבר התבאר [ע"ל לעיל בתחילת הפרשה] שאלו הם **דרגות התגלות השכינה**. הקב"ה מעל הכל וראית את אחורי לפני לא יראו. המלאך ממצע בין הקב"ה והאדם ולכן המלאך דרגתו שונה מזה של הקב"ה שאפשר לראות רק את פניו ולא את אחוריו. ככתוב "ודמות פניהם פני אדם לפני אריה אל הימין לארבעתם לפני שור לארבעתם לפני נשר לארבעתן. שמכל ארבעה צדדים יראה המלאך עם פניו. ולא עם אחוריו. ועוד מצינו "וארבעה פנים לאחד. פני האחד פני הכרוב לפני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר". גם פה דבר הכתוב בארבע פנים מכל צדדי המלאך. [רק שהחליף עוון הכרוב את השור כדי לא להזכיר עוון העגל אצל המלאכים].

וכאן בא הכתוב לומר **והוא אחריו. והוא - הפתח, היה מאחורי המלאך**. כלומר מצד אחד שרה אמנו, ובינה ובין המלאך מפריד הפתח, והפתח מאחורי המלאך בדברו אל אברהם היושב מחוץ לפתח, ואומר לו **שוב אשוב**.

יוצא, איפוא, שהמלאך בפנותו לאברהם, היה גבו מופנה לפתח, והפתח היה בין גב המלאך לשרה אמנו שהיתה

רמוז לקב"ה שמתאמת את דברי הנבואה. ומן יומא דהנות שרה בעלמא לא שמעתי מלה דקודשא בריה הוא בר הווא שעתא. **ולשון שלישי**, פתח האהל זו שרה שישבה שם לשמוע את דברי הנבואה, **והוא אחריו** זה אברהם שישב מאחורי השכינה.

ועדיין יש ליתן טעם מדוע הדגישה התורה לומר **והוא אחריו**. ללשון שאומרת שזה ישמעאל יש להבין שהוא ישמעאל אחריו אחרי הפתח ואין הפתח לפניו, שלא קרב זה אל זה, **ואין לו כל מקום** בפתח שבו נמצאת **השכינה** הקדושה ושפע **החסד** של אברהם ושרה, שהם נשמת העולמות כמובא בספרים הקדושים.

לעומת זאת לשון האומרת שהוא אחריו זה אברהם היושב מאחורי השכינה התורה מדגישה את התגלות השכינה, כאומרו (שמות לג, כג') **וְרָאִיתָ אֶת-אֱהֲרָי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ**.

וללשון שאומרת שהפתח היה אחורי המלאך לומר לנו שאין גב למלאכים, וזה מצד **ראיית האדם אותם**. אבל **במציאות יש להם גב** ולכן נאמר **והוא, הפתח, אחריו**.

לעומקו של מקרא וירא

בפרשת בשלח], **והשה** הוא השם **הארבעים ואחד**. וגם המילה "**ואחרי**" **שבקריאת שמע בפרשת ציצית**, גם היא התיבה **הארבעים ואחת**, [ולא תתורו אחרי לבבכם **ואחרי** עיניכם].

ומובא בספרים הק' בזהר הקדוש, בשלה הקדוש בספר הכוונות ומביאו האוהב ישראל מאפטא שבפרשת ציצית יש ע"ב תיבות עם החזרה של ה' אלקיכם אמת, ולכל תיבה שם השם משמות ע"ב המיוחד לה]. יוצא איפוא **שהשה** וגם **ואחרי** הם במספר המ"א, וכשואמרים **ואחרי** (עיניכם) יש לכוון את השם הק' **השה**.

וכשנאמר בתורה **והוא אחרי** כביכול אלו דברי המלאך האומר **והוא השה הבא במקום יצחק**, הוא **אחרי**. הוא יעקב אחרי יצחק. הוא **השה**, הוא האיל שנאמר בו **בסבך בקרניו**". וכן **איל** בגימטריה מ"א.

והשה כשגדל נהיה אָל. וכאילו נאמר בו והאיל **אחרי**, אחרי השה.

ובא הכתוב השלישי הוא האיל והכריע ביניהם. שנאמר (כב, ח') ויאמר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יְרָאֶה-לִּי הַשָּׂה לְעֵלָה

בפנים. וזה שנאמר והוא - הפתח - אחרי, אחרי גב המלאך.

ואשר על כן בא הכתוב להדגיש כי זה שאין גב למלאכים זה **מצד האדם**. שאין רשות לאדם לראות את גב המלאך. **אבל במציאות יש לו גב**. ומה שאין לנו רשות לראות את גבו כדי לידע ההבדל בינו ובין רבו. שאצל רבו נאמר **וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי רַק וּפְנֵי לֹא יִרְאֶוּ**. ועל מה שנתבאר בראש הפרשה וירץ לקראתם וצרף לכאן. **ועוד** יש לומר **שלעתיד** יהיה מלאך זה עם יצחק בעקידה כאשר ישאל (כב, ז') **וְאֵיָה הַשָּׂה לְעֵלָה**.

וכך ישאל יצחק את אביו: **וְאֵיָה** אותו מלאך שאמר **אֵיָה** שרה אשתך, שיאמר עתה **אֵיָה** השה לעלה.

ואברהם יענה לו: **והוא**, המלאך ששאלת, הוא היה **אחרי**, אחרי הפתח, כאשר שאלני **אֵיָה** שרה אשתך, ועתה בא יבוא המלאך להושיענו, וישלח לנו את **השה** שהוא - השה - הוא יבוא **אחרי**, אחרי המלאך. כי **השה** הוא שם קדוש מע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים של ויסע ויבא ויט, כששלשתם כתובים ביושר, [עי' לעומקו של מקרא

לעומקו של מקרא וירא

ממצרים וללכת מאחריהם להגן עליהם מפני המצרים, על הים. ככתוב "וַיִּסַּע מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים הַהַלֵּף לִפְנֵי מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם" [שמות יד י"ט]. וזה פירוש של והוא אחריו. עם וו החיבור. והוא המלאך המבשר לאברהם ושרה הוא המלאך אשר ילך מאחריהם על הים.

{יא} וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בְּיָמֵים קְדָלִים לְהַיִּיתָ לְשָׂרָה אֵרֶחַ פְּנִישִׁים: {יב} וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלֹתִי הֲיִתֶּה-לִּי עַדְנָה וְאֲדֹנָי זָקֵן: {יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמָה זֶה צִחַקְךָ שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךְ וְאֲנִי זָקֵנָתִי: (יח, יא-יג')

וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ. תרגם אונקלוס וחייכת. ויפל אברהם על-פניו ויצחק תרגם אונקלוס וחדי. ברש"י: למדת שאברהם האמין ושמת, ושרה לא האמינה ולגלגה. {יז, יז}.

ויש ליתן טעם מדוע לגלגה. והרי אברהם היה טפל לשרה בנביאות. ואת הנפש אשר עשו בחרן נאמר ששרה

בְּנִי, ואיני יודע עדין מה לעולה, בני או השה השה או בני. מיד מה כתיב, וַיִּרְא וְהִנֵּה-אֵיל אֶחָד נֹאֲמָו בְּסִבְבֵּי בְּקִרְבָּיו וַיִּלָּךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֶהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנֵו:

ובקרניו הוציאנו מן הסבך והכריע: לא בני ולא השה אלא האיל.

ועוד יש לומר שמלאך זה הוא מיכאל הנקרא בכמה מקומות על שם נבואתו "למה זה". והוא אשר שאל למה זה צחקה שרה. [וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם]. והוא ימציא לו את האיל כי צריך לברך את יעקב בנו.

ועוד, שמיכאל הוא זה שמקריב בשמות הצדיקים על המזבח העליון, ועד שלא יופיע האיל יקריב את נשמת יצחק שפרחה, ויחזירה למקומה ובכך יתקן את יסוד נשמת יצחק מנוקבא לדוכרא, שכן איל בארמית נקרא דוכרא.

ועוד יש לומר על הכתוב "והוא אחריו" שהוא זה המלאך, שהוא עתיד להיות עם עם ישראל, אחריו, בצאתם

לעומקו של מקרא וירא

וכן אתה מוצא בפרקי דר' אליעזר שלאחר מעשה העגל קבלו הנשים מתנה על אשר לא השתתפו במעשה העגל. קבלו מתנה את ראש חדש להיות לעולם יום טוב שלהן.

ולכאורה יש לשאול מה למתנת ראש חדש אצל עוון העגל. אלא שהמאמין בעגל ח"ו כמאמין בעולם קדמון שאינו מתחדש על ידי המחשד בטובו בכל יום מעשה בראשית. והנשים שִׁמְבֹשְׁרֵן יחזו אלוק, לא נתנו לב להאמין לשטות העגל. ולכן קבלו את מתנת ההתחדשות שהיא ראש חדש המתחדש מדי חדש בחדשו כהתחדשות עדנת האשה.

ולפי הדברים הללו, יש להבין את ההבדל בין אמונת אברהם ואמונת שרה.

אמונת אברהם הגיעה לו מתוך שכלו שהתבונן בבריאה והבין השגחת השם בעולמו. וחכם עדיף מנביא. ושרה, עיקר אמונתה באה לה מן הרגש, שחזתה מבשרה אלוק. הרגישה בכל ישותה את השכינה. [וע"ע בפסוק גרש האמה הזאת ואת בנה, שהוא לשון רגש].

מגיירת את הנשים. ולשון לגלוג לכאורה רחוק מן הדעת.

ולעומקו של מקרא נראה לומר טעם בזה, מן הפסוקים עצמם: {יח,יא} וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקְנִים בָּאִים בְּיָמִים קְדָל לְהָיִת לְשָׂרָה אֶרֶח פְּנָשִׁים: {יב} וּתְצַחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אֲחֵרִי בְלָתִי הִיְתָה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדֹנָי זָקֵן.

כי יש יתרון לאשה על האיש באמונה תמימה, של מבשרי אחזה אלוק, מהאורח כנשים המתחדש מידי חדש בחדשו ע"י מחדש החדשים. וכאן אומר הכתוב קְדָל לְהָיִת לְשָׂרָה אֶרֶח פְּנָשִׁים: וּתְצַחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ. על מה צחקה ולגלגה, לא ח"ו על דברי השכינה הק', אלא בְּקִרְבָּהּ, על עסקי קְרָבָהּ.

ואונקלוס תרגם מעוהי. על עסקי מעיה. שכל זמן שבקרב מעיה מתגלה ההתחדשות האלקית מתקיים בה מבשרי אחזה אלוק. ומשחל הגילוי החל הלגלוג. לא ח"ו על יכולת הבורא יתברך אלא על חדלון ההוי"ה שבקרבא.

לעומקו של מקרא וירא

וכל התמיהות הללו באו לה מריחוק והתגלות שבבשרה שנים כה רבות. ומשגילתה כי אכן היתה לה העדנה הנרצית, כבר לא לגלגה. וזה שאמרה שרה **אֲחֵרֵי בְלֹתֵי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה**. עדנת הנביאות.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָה זֶה צָחֻקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אִמְנָם אֶלֶד וְאֲנִי זִקְנָתִי: {יד} הֲיִפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּפְעַת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן: {טו} וַתִּכְחַשׂ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צָחֻקָתִי כִּי יִרְאֶה וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צָחֻקָתִי. (יח, יג-טו')

יש ליתן טעם מה הסמיכות של ואני זקנתי לותכחש שרה. שהרי במקום ותכחש שרה לאמר לא צחקתי, היתה צריכה לומר "לא אמרתי ואני זקנתי". ועוד יש ליתן טעם מדוע נאמר "כי יראה".

ואכן, מדוע לא אמרה "לא אמרתי ואני זקנתי" שהרי היא מעידה "היתה לי עדנה". יש לומר כי יראה להמרות פי השכינה ששינתה ואמרה "זקנתי". לכן במקום לומר לא זקנתי אמרה לא

ולכן מציינים חז"ל שאברהם היה טפל לשרה בנביאות, כי חכם עדיף מנביא. הנביא כל זמן שהשם מתגלה אליו הוא מתנבא. וכשאינו מתגלה אינו מתנבא. וחכם בשכלו יכול לדרוש את השם יום יום.

ולכן כשחדל להיות לשרה אורח כנשים, כבר לא היתה ההתגלות עליה ובבשרה ובקרבה, לכן נוחה היתה לצחוק בקרבה צחוק של ותייכת. ואברהם שמעולם לא פסקה ממנו ההתגלות אף לא לרגע קטן, נוח היה לו לצחוק צחוק של וחידי.

אלא שלפי המובא ברש"י קשה: ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא לפי שפרסה שרה נדה, שחזר לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה. ולפי זה תגדל הקושיה הרי חזתה מבשרה ומדוע לגלגה. ויש לומר שחשבה אך מקרה הוא, ולא שינוי סדרי בראשית. ולכן אמרה אחרי בלותי בדרך של תימה, **אֲחֵרֵי בְלֹתֵי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה**, אל תקרא עֲדָנָה אלא עֲדָנָה, אחרי בלותי שהיתה לי עד הנה, הַיְתָה-לִּי עֲדָנָה בתמיהה, ואולי אין זאת העדנה הנרצית, וגם אם כן דייקה לומר היתה לי עדנה. ומה עם אדוני.

לעומקו של מקרא וירא

בה והמירה את הלגלוג בצחוק של שמחה למראה ההתגלות אשר בקרבה.

ותחת חדל צריך לקרוא חזר להיות לשרה אורח כנשים, שכן ד' וז' מתחלפות הן, והן מאותו מוצא הפה, וכן ל' ור' מתחלפות הן, אל תקרי חדל אלא חזר. ומיד הכחישה והמעטיה את הצחוק.

ועוד י"ל, שהכחישה את חומרת לגלוגה ע"י יראתה. ולכן הפסוק מדייק פי נְרָאָה והקב"ה אמר לא, אין צורך בהסבר כי יראה, אלא בפשטות עליו לומר כי צחקת בלשון עבר, ולא עוד.

ועוד יש לומר כי ותכחש קאי אשינוי. לא על מה שצחקה או לא. אלא על מה שהקב"ה שינה מפני השלום ואמר ואני זקנתי, הכחישה ואמרה האמת, שלא אמרה ואני זקנתי. פי נְרָאָה שגרמה לשכינה לשנות מפני השלום.

ועוד יש לומר שהודיע הכתוב מדוע מותר לשנות מפני השלום, שלא להטיל אימה ויראה בבית. לכן נאמר פי נְרָאָה

צחקתי. והכתוב הוכיחה לא כי צחקת. ובתרגום יונתן לא תדחלון ארום בקושטא גזכתי. אין לכם לחשוש כי נכון היה לצחוק ולגחך. שלרוב הגיחוך נראה גודל הנס.

ויש ליתן טעם לאומרה אֶתְרִי בְּלִתִּי. מה הוא לשון בְּלִתִּי. ולעומקו של מקרא יש לומר שהוא לשון בְּלִתִּי. שלא היתה בעולם עקרה ממנה, ובלתי ה' לבדו, רק לו נתכנו עלילות לחולל נס כזה גדול, של אחרי בלותי, אחרי חדלון, תהיה העדנה.

וְתִכְחַשׂ שָׂרָה. ויש לשאול ממי כחשה. הרי הקב"ה לא פנה אליה אלא אל אברהם.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצה יש לומר שותכחש אינו מוסב אלא על הצחוק, בהוראה של להמעטי. כמו פרה כחושה. ותכחש את צחוקה. שמיד עם צחוקה שלגלגה כדברי רש"י, מיד בראותה כי היתה לה עדנה, חזרה

לעומקו של מקרא וירא

לטובה, והשני שמו **אלד**, והשלישי השם הק' **אני**, וכעין מה שמתפללים בהושענות "**אני** והו הושיעה נא". זה שעונה לה ה': **האף אַמְנָם אֵלֶד ואני**. ומובא בשרשי השמות שהשם הק' **אלד** חקוק הוא **בכסא הכבוד**. ואשר על כן תלד את **יצחק** שיוליד את **יעקב** שתהיה דמותו **חקוקה בכסא הכבוד**.

ועוד, רמז רמז לה שיולד לה בן צדיק כאותם ל"ו צדיקים שבכל דור. שכן השם הק' **אני** הוא השם הל"ו מתוך ע"ב שמות.

הַיִּפְּלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב
אֵלַיךְ כְּעַת חַיָּה וְלִשְׁרָה בֵּן: (יח, יד')

למועד **אשוב אליך**. ברש"י למועד. לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך **אתמול** למועד הזה בשנה האחרת. **ויש להבין לעומקו של מקרא**, מדוע היה צריך לחכות למחר כדי להוכיחה. **ויש לומר שהקב"ה חס על כבודה של שרה שלא להוכיחה בפני המלאכים**.

ולפי זה יהיה ערך הדברים כך: פסוקים יג יד טו נאמרו **למחרת**. וחזרה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמַה זֶה צַחֲקָה שָׂרָה לְאֹמֶר הָאֵף אַמְנָם אֵלֶד וְאֲנִי זִקְנָתִי. (יח, יג')

האף אֵלֶד ואני

על דרך הצח, הרמז והסוד, אלו הם ג' שמות מע"ב השמות הק' היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, **המסוגלים** ליתן הריון לעקרות אשר בלתי ה' לבדו לא יוכלו ללדת.

ואשר על כן תאמר שרה, אַחְרֵי בְּלִתִּי הַיְתָה-לִּי עֲדֻנָּה, כי בְּלִתִּי ה' לבדו לא היתה לי עדנה.

ועל דרך הצח, נמצא כאן כעין דו-שיח בין שרה והקב"ה. שרה אומרת היאך אוכל ללדת אם יש עלי כזה חרון אף, שעד היום לא ילדתי. זה שאמרה **האף אַמְנָם אֵלֶד**.

אומר לה הקב"ה. שלשה מלאכים בצבאותי, והם משמות ע"ב הקדושים שלי. אותם אני שולח להתגבר על **האף** והעקרות. אחד שמו **פהא**, והוא האף האמור **בהיפוך אותיות**. כדי שיתהפך

לעומקו של מקרא וירא

ברבקה (בראשית כד, סה'). וכל הכיסויים האלו הם ממכסה עתיק, הוא הקב"ה. שנאמר (ישעיהו כג, יח) פני לישׁבׁים לפני ה' יהינה סתרה לאכל לשבועה ולמכסה עתיק. ודרשו בזוה"ק (ויקרא ק"ה עמ' ב') דברים שכסה הקב"ה הנקרא עתיק יומין, יש מהם דברים שניתן רשות לגלותם ויש מהם שלא ניתן לגלותם.

ויש ליתן טעם בלשון זאת. המכסה.
ויש לומר, שבמקום שיש כיסוי, הגילוי הוא גדול מאד, ואין לעמוד באור הגילוי. וזה שאמר ישעיהו לחזקיהו המלך (ברכות י), בהדי פבשא דרממנא למה לך. והם הדברים המכוסים מאיתנו, ורק אם ניתן לנו רשות נתבונן. ולכן ניתנה לנו התורה הק' כדי שדרכה נוכל להתבונן באור האלקי האינסופי.

ויש לעיין בג' מכסים הללו.
א. המכסה דאברהם הוא מעטה היראה, יראת ה'. וככתוב בהר ה' יראה.

ב. פסות עינים שכתוב בשרה הוא מעטה האמונה. אמונת ה'. כדכתיב

הפרשה ליום אתמול. כפירוש רש"י. שנאמר בפסוק בפסוק יב: ותצתק שרה בקרבה לאמר אתרי בלתי היתה-לי עדנה ואדני גון:

עד כאן שתק הכתוב ולא הוכיחה על זה. מכאן ואילך נאמר למחרת:
{יג} ולאמר יהנה אל-אברהם למה זה צדקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת: {יד} היפלא מיהנה דבר למועד [לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אתמול למועד הזה בשנה האחרת] אשוב אליך פעת תיה ולישרה בו: {טו} ותכחש שרה | לאמר לא צדקתי בני | נראה ולאמר | לא גי צדקתי: עד כאן למחרת. עתה תחזור הפרשה ליום אתמול:

וכל זאת שלא להוכיחה לפני המלאכים.

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. (יח, יז)
המכסה.

בשימת לב, ג' כיסויים הם. המכסה אני מאברהם אשר אני עשה, דהכא. הנה הוא לך פסות עינים בשרה (בראשית כ, טז), ותקח הצעיר ותתקס,

לעומקו של מקרא וירא

מידת הרגז לרחמים. אלא אדרבה, גדול עוון עושק עניים שהופך מידת רחמים לרוגז.

וְאֶבְרָהִם הִלְךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם.
(יח, טז')

יש לשאול, מאחר ויודע אברהם כי השקפתם על סדום היא לרעה, מה לו לשלחם, והרי רוצה הוא במידת הרחמים.

ועל דרך הצח, יש לומר שנקט הכתוב **לְשִׁלְחָם** כדרך התרגום באומרו (ויקרא א, ר') **וְהַפְּשִׁיט אֶת-הָעֵלְיָה וַיִּשְׁלַח יָת עֲלֵתָא.**

וכשנאמר **וְאֶבְרָהִם הִלְךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם**. כוונתו בזה שרצה להפשיטם **משליחותם**, או לפחות **לעכבם** כדי שתהיה בידו האפשרות להתפלל לפני מְשַׁלְחָם להפוך מידת הרוגז לרחמים. וכמובא בפסוק הבא.

וְתֹאמַר מִי מְלַל לְאַבְרָהִם הַיְיִנְיָקָה בְּנִים שָׂרָה (כא, ז'), והוא מְלַל האמונה, המוציא אל הפעל את הרוח ממללא אשר טבע בנו הקב"ה.

ג. וְתִתְּכֶם שכתוב ברבקה וְתִתְּכֶם הַצְּעִיר וְתִתְּכֶם הוא מְעַטָּה **האהבה, אהבת ה'!** כדכתיב (כה, כח) **וְרַבְּקָה אֶתְּכַת אֶת-יַעֲקֹב.** ונקראת אהבתה ליעקב אהבת ה' שהוא יושב אהלי תורה.

ואשר על כן נתן לנו הקב"ה רשות דרך התורה הקדושה **להרים את המעטה ולגלות אפס קצהו של האור הגנוז של יראה אמונה ואהבת ה'!**

וַיִּקְמוּ מִנְשָׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סְדוֹם.

ברש"י: **וישקיפו** כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו טו), שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רגז לרחמים.

ולעומקו של מקרא י"ל, **שבזה ירצה רש"י לרמוז** שאנשי סדום לא קיימו מתנות עניים, ולכן לא נהפכה

לעומקו של מקרא וירא

אברהם עמוד החסד. ז"ש ואברהם
עודנו עומד.

וסדום היא היפך החסד, שענשו לכל מי
שעושה חסד. ולכן סדום אין לה
עמידה אלא הפיכה. וע'ע לקמן פרק יט,
פסוק כה.

אוּלַי יֵשׁ חַמְּשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ
הָעִיר הַאֵף תִּסְפָּה וְלֹא-תִשָּׂא לְמָקוֹם
לְמַעַן חַמְּשִׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר
בְּקִרְבָּהּ:

יש לתת את הדעת לכל אותם המספרים
שאמר אברהם מעבר לפשט המובא
ברש"י.

ועל דרך הרמז והסוד, חמישים יחד
עם קוב"ה ואברהם הרי נ"ב. ומרמז
לשם נ"ב הוא שם בעולם העשייה
כזה: יוד ה"ה ו"ו ה"ה וגימטריה
שלו היא נ"ב. ואברהם בקש להושיעם
בעולם העשייה. אלא שהם קלקלו=
בעשייה, ולא עלתה בקשתו.

ומכאן עבר אברהם לעולם היצירה.
שם מ"ה הקדוש, [וי"ד ה"א וא"ו ה"א],

וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה
וְאַבְרָהָם עוֹדְנוּ עֹמֵד לְפָנָי
ה'. (יח, כב')

במלאכים נאמר כאן וַיֵּלְכוּ. ובאברהם
נאמר כאן עומד. והרי היפכא מיבעי
ליה. שהרי המלאכים נקראים עומדים
והאדם נקרא מהלך. שנאמר (זכריה
ג, ז') וַנִּתְּתִי לָהֶם מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים
הָאֵלֶּה.

אלא יש לומר ששליחותם זו עמידתם
כי לא מלבם יעשו אלא מה שנצטוו.
ועמידתו של אברהם זו הליכתו כי
בעמדו בתפילה הולכת נשמתו לבקש
רחמים לפני השם. וכן פירוש הפסוק
ואברהם הולך עמם לשלחם. וכי הוא
המשלחם אלא הקב"ה הוא המשלחם.
אלא שבתפילתו הוא מהלך עמם
להתפלל לפני הקב"ה לשנות הגזירה,
ולכן נאמר עמם. עם שליחותם.

מיד מה כתיב אחריו וה' אָמַר הַמְּכַסֶּה
אֲנִי מְאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה
וְאַבְרָהָם עוֹדְנוּ עֹמֵד לְפָנָי ה'.

לעומקו של מקרא וירא

המונעים את התשובה. ולא עלתה להם בקשתו.

תְּלִלָה לָךְ מֵעֲשֵׂת | פְּדָבֵר הַזֶּה.
(יח,כה).

יש לשאול כיצד יאמר כן כלפי הקב"ה, והרי נראה הדבר כעין דיבור קשה כלפי מעלה.

ובשימת לב יש להבחין כי חללה כתיב. בלי יו"ד. ואכן התכוון אברהם אבינו לְשַׁבָּח.

וכמובא במסכת שבת י"א, ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין, אין מספיקים לכתוב תְּלִלָה של רשות.

וכוונתו למלך בשר ודם, שאין לידע תוקף הנהגתו על פרטי מדינתו ביום אחד, וכפירוש רש"י שם, שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד.

ולכן בקש על ארבעים וחמישה צדיקים. אלא שהם קלקלו גם בעולם היצירה ולא עלתה בקשתו.

ולתקנם בעולם הבריאה והאצילות אין מספיק צדיקים, שכן שם ה' בעולם הבריאה עולה למנין ס"ג, ובעולם האצילות עולה למנין ע"ב.

ולכן בקש רחמים על ארבעים צדיקים בזכות מ' יום ומ' לילה שעתיד משה להעתיר בתפילה על עוון העגל, אלא שהם קלקלו גם בעבודה זרה ולא עלתה בקשתו.

ואחרי כן בקש אברהם על שלשים צדיקים בזכות שלשים יום של ימי חדש אלול, שלפני ימי הדין, אלא שהם קלקלו בדינים, ולא הועילה להם בקשתו.

ומכאן בקש אברהם על עשרים צדיקים בזכות עשרים דורות מאדם ועד אברהם, והם קלקלו בכל אשר קלקלו הדורות, ולא עלתה להם בקשתו. ואחרי כן בקש עליהם על עשרה מהם בזכות עשרת ימי תשובה, והם קלקלו בכל כ"ד דברים

לעומקו של מקרא וירא

הואֵיל מְלִשָּׁה בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת
לְאִמָּר (א,ה) פִּירֵשׁ רִשׁ"י הוֹאֵיל
הַתּחִיל, כְּמוּ בְּרֵאשִׁית יח, כִּז. הִנֵּה נֵא
הוֹאֵלְתִי.

וְנִרְאָה כְּתַרְתִּי דִּסְתָרִי. כִּאֵן יֹאמֵר
רִצִּיתִי, וְכֵאֵן יֹאמֵר הַתּחִלְתִּי.

אֵךְ בְּעִיּוֹן בְּפִסּוּקִים כִּאֵן נִרְאָה כִּי אֵין
כִּאֵן סְתִירָה כִּלְלִי. שְׁהִרִי הַמִּילָה הוֹאֵלְתִי
נִכְתְּבָה פַעֲמִיִּים. פַּעַם אַחַת בַּתּחִילָת
דְּבָרִיו, כִּאֲשֶׁר הַתּחִיל לְבַקֵּשׁ עַל אֲנִשִּׁי
סְדוּם הִנֵּה-נֵא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנָי
וְאֲנִכִּי עֶפְרָר וְאֶפְרָר (פִּסּוּק כִּז), אִם יִהְיוּ
שֵׁם חֲמִישִׁים, אַרְבַּעִים שְׁלִשִׁים וְכוּ',
וּפַעַם שְׁנִיָּה בְּאֲמִצַּע דְּבָרִיו, וַיֹּאמֶר
הִנֵּה-נֵא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנָי
אוֹלָי יִמְצָאוּן שֵׁם עֲשָׂרִים (פִּסּוּק
לא').

וּמָה שֶׁרִשׁ"י הֵבִיא כִּאֵן כִּרְאִיָּה
שְׁהוֹאֵיל הוּא לְשׁוֹן הַתּחִלָּה הוּא
מֵה"הוֹאֵלְתִי" הִרְאִשׁוֹן בְּפִסּוּק כִּז,
וְכַבִּיכּוֹל אוֹמֵר אֲבֵרָהֵם לְהַקְב"ה, אֵל
יִרְאָה וַיְכוּחִי לְפָנֶיךָ כְּעִזּוֹת פָּנִים. שְׁהִרִי
יִכּוֹל אֲנִי לְהַתּוֹכַח עַל הַמִּסְפָּרִים כִּי אֲנִי
הוּא שְׁהַתּחִלְתִּי עִם הַמִּסְפָּר חֲמִישִׁים.
אֵילוֹ הֵייתִי יוֹדַע שִׁישׁ רַק עֲשָׂרִים
הֵייתִי פוֹתַח בְּבַקְשָׁה עַל עֲשָׂרִים וְכוּ'.

וְכִאֲוֹמְרוֹ: קֵל וְחוֹמֵר לָךְ, מֶלֶךְ מִלְכִּי
הַמִּלְכִּים, שְׁכַל תְּלִלָּה שֶׁל מִלְכוּת שְׁמִיִּים
וְאֵרֵץ לָךְ הִיא. וְאֵין מִי יֹאמֵר לָךְ מָה
תַּעֲשֶׂה, וְאֵין דֶּרֶךְ אַחֲרַת מֵאֲשֶׁר לְהַפּוֹךְ
אֵת עֵרִי הַכְּכָר!?

וְעוֹד עַל דֶּרֶךְ הַצַּח, חִלְל"ה בְּגִימ'
ע"ג. הֵם ע"ב שְׁמוֹת וְהַקְב"ה עַל גְּבוּן.
ז"ש אֲבֵרָהֵם חִלְל"ה לָךְ. וְהֵם פִּגְמוּ
בְּכֹל הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים וְחִילְלוּם וְעָשׂוּ
חִלְל בְּעוֹלָם וְנִהַפְּכוּ לְחִלְלִים.

הִנֵּה-נֵא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנָי
וְאֲנִכִּי עֶפְרָר וְאֶפְרָר (יח,כז)

לְדַבֵּר אֶל-אֲדָנָי וְאֲנִכִּי.

בְּשִׁימַת לֵב, אֲנִכִּי מוֹטַעַם בְּטִיפְחָא,
וְהוּא כְּעֵין הַפֶּסֶל קֵלָה וְכְעֵין בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ,
וַיִּדְרֹשׁ יַחַד עִם שֵׁם אֲדֹנָתוֹ שְׁלַפְנִיּוֹ.
כְּבִיכּוֹל אֲבֵרָהֵם פּוֹנֵה לְשִׁתִּי מִיָּדוֹת שֶׁל
הַקְב"ה. אֲדָנָי, וְאֲנִכִּי. הִרְאִשׁוֹנָה דִּין
וְהַשְּׁנִיָּה רַחֲמִים בְּדִין.

הִנֵּה-נֵא הוֹאֵלְתִי
פִּירֵשׁ רִשׁ"י הוֹאֵלְתִי. רִצִּיתִי, כְּמוֹ
וַיּוֹאֵל מִשָּׁה. וּבְדַבְרֵים עַל הַפִּסּוּק

לעומקו של מקרא וירא

והכל מכח התחלתו של משה רבנו. הוא ענין ההתחלה של "הנה נא הואלת".

לכן הכתוב אומר הוֹאֵיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת-הַתְּנִיחַ הַזֶּה לְאָמֵר. מאי לאמר. לאמר לישראל שבכל הדורות "כתבו לכם את השירה הזאת", "למדה את בני ישראל שימה בפהם".

וכאומרו, כשם שאני מבאר אותה כן על כל תלמיד ותלמיד לבארה ולחדש בה חידושי, ולהוסיף בה לקח ופלפול של פרד"ס. ואע"פ שהכל ידוע לי, כביכול כך אומר משה רבנו, על כל אחד ואחד החובה והזכות לחדש בה. ועל כן אמרו אפילו מה שתלמיד ותיק יאמר לפני רבו נאמר כבר הלכה למשה מסיני. וכל החידושים של כל התלמידים שבכל הדורות הם מכח ההתחלה של משה רבנו.

ולכן נאמר הזאת. ופירש"י בשבעים לשון. שכן נאמר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. שגם השבעים לשון היה בשביל בני ישראל. שבכל עת ובכל מצב וגם בזמן הגלות המר הזה יהיו באשר יהיו, וידברו בכל

וכשהגיע לעשרים (פסוק לא), אמר הואלתי לשון ריצוי. וכאמרו, אני הוא שפתחתי במספרים, לכן אולי אֶרְצֶן בהמשך בקשתי על עשרים וכו'.

והשתא דאיתת להכי, נימא בה מילתא גבי בְּאֵר הַתּוֹרָה בְּאֵר הַיֵּטֵב. ולעומקו של מקרא, יש ליתן טעם מדוע רש"י פירש כן לעניין באר משה את התורה הזאת, הוֹאֵיל לִשְׁוֹן הַתְּחִיל. וכי בערבות מואב התחיל? הרי במעמד הר סיני התחיל!

אלא מאי התחיל, כאברהם אבינו. כשם שאברהם התחיל עם המספר חמישים, לכן הוא יכול להמשיך גם עם שאר המספרים, ארבעים שלשים עשרים וכו'.

כן גם בביאור התורה הק'. הוֹאֵיל משה באר את התורה הזאת, ההתחלה של משה רבנו בביאור התורה נתנה פתח ותנופה לכל התלמידים שבכל הדורות לבאר ולהוסיף בתורה לקח ופלפול ודרש ופשט ורמז וסוד.

לעומקו של מקרא וירא

וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ [יח, לג]. ובפרשת לך לך [יז כב] נאמר ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם. ויש ליתן טעם על השינוי בלשון. מה בין וילך לויצל.

והנה בלך לך ב"ויצל" מצאנו שני לשונות ברש"י, לשון אחת דבר הכתוב בלשון נקיה והלשון השנית שהצדיקים הם מרכבה לשכינה.

ללשון ראשונה, אומר הגו"א על התורה שהיה צריך להיות מאת אברהם או מעם אברהם כי היה מתפלל אל מול השכינה, אלא שדבר הכתוב בלשון נקיה וכתב מעל. ויש להבין לשון נקיה זאת, שהרי אמרו בבראשית רבה כשם שעל הקטן לבקש רשות מן הגדול ליפטר, כן על הגדול ליטול רשות מן הקטן. ואם כן הושווה נברא לבורא, לכן נקטה התורה לשון נקיה לשון ויעל. שבלשון ויעל אין משמעות של ליפטר, ולכן אין צריך לבקש רשות ולכן נקרא הדבר שדבר הכתוב בלשון נקיה.

לשון שידברו, יתקיים בהם והגית בו יומם וליילה.

**וַיֵּלֶךְ ה' כְּאֲשֶׁר פָּלָה לְדַבֵּר אֵל-
אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ.
(יח, לג)**

יש לשאול מה בא הכתוב לציין. שהרי מקומו הוא מקום הקבוע לתפילתו, וכאן נאמר וַיֵּלֶךְ ה', ואחרי שהלך ה' ממקום תפילתו, מה לו עוד להתפלל.

ויש לומר, שהמקום האמור כאן הוא למקומו הרוחני, ולדרגתו הרוחנית כבתחילה ולא נפגם ממנו מאומה בעבור כביכול הויכוח שנתוכח עם בורא עולם על הצלת סדום.

ועוד י"ל, מאי שב למקומו, שב למקומו של עולם, הוא הקב"ה שנאמר הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.

שב אליו בכל לבו, ושב להתפלל לפניו, ולא להרפות מתפילתו.

לעומקו של מקרא וירא

שכתוב וילך ה' סרסו ודורשו. לא שהלך ה' מעם אברהם ועזבו חלילה. אלא **ואברהם שב למקומו וילך ה' [אתו].**

וכן מצינו בתחילת לך לך על הפסוק "וַיַּעֲתֶק מִשֵּׁם הַהָרָה". שואל אוה"ח הק' והרי אברהם העתיק את עצמו והיה לו לכתוב וַיַּעֲתֶק מִשֵּׁם הַהָרָה, מה הוא וַיַּעֲתֶק, אלא שהעתיק את השכינה ממקום למקום ובכל מקום **שהלך ה' עמו והוא קורא בשם השם.**

כמו כן כאן, וילך ה' אתו, כאשר שב למקומו. ולכן אין צריך לבקש רשות כי אינו נפטר ממנו אלא הולך אתו, ולכן לא היה צריך לנקוט כאן בלשון נקיה.

ומה שלא נקט בלך לך וילך ה' ונפרש גם שם שהלך אתו ולא צריך ללשון נקיה, יש לומר שבלך לך, **עד שלא מל שלטה בו מידת הדין. ועתה מִשְׁמַל, עלתה מידת הדין,** ונשארה עמו **מידת הרחמים.** שתיקן עתה רמ"ח אבריו, ובזה שרתה עליו מידת הרחמים.

ובלשון השניה דייקו במדרש רבה מהמילה "מַעַל", שהאבות הן הן המרכבה לשכינה. וכבר הקשה בזה הרמב"ן על רש"י שפירש **הצדיקים** הם מרכבה לשכינה. וכאילו יש בזה שתי דיעות, **הצדיקים** או **האבות** הן הן המרכבה לשכינה. והגו"א על התורה כתב **פְּשָׁרָה** שהאבות הן הן המרכבה לשכינה, **ויש צדיקים** שהם גם מרכבה לשכינה. עד כאן בביאור הפסוק בלך לך.

ואם כן יש ליתן טעם מדוע בפרשתנו לא נאמר "ויעל" אלא "וילך". ומדוע כאן לא דבר הכתוב כביכול **בלשון נקיה.**

ולעומקו של מקרא י"ל, שכך הם פני הדברים. מצאנו כאן שתי מידות של הקב"ה. מידת הדין ומידת הרחמים. מה שנאמר **בלך לך** היא מידת הדין אשר מגינה על אברהם כנגד כל הצרים אותו, ועל זה נאמר ויעל **אלקים** מעל אברהם ואברהם הוא מרכבה לשכינה.

ומה שנאמר בפרשתנו וילך ה' [הוי"ה] הוא מידת הרחמים אשר תמיד תלך עם אברהם לכל מקום. ומה

לעומקו של מקרא וירא

וי"ל שלא כהרי מידת אברהם מידת לוט. שאצל אברהם כל מקום אשר הוא גר שם מקבל השפעתו. ואצל לוט הוא מקבל השפעת המקום של סדום. אצל אברהם מה הוא אומר אל נא תעבור מעל עבדך. ואצל לוט מה הוא אומר **והשפמתם והלקתם לדרככם** שלא תהיו כאן יותר מיום אחד. והוא פגם גדול במידת הכנסת אורחים להגביל את האורח לזמן קצוב.

ולכן לא קבלו ממנו המלאכים, שאין הם מקבלים הוראות מבשר ודם, אלא בדרגת אברהם או יעקב.

או כלך לדרך זו,

שאמרו לו לא כי ברחוב נלין אע"פ שאליו היו פניהם מועדות, כדי שיפציר בהם וירבו זכויותיו, ויהיה להצלה על מה לחול.

ויקראו אל לוט ויאמרו לו איזה האנשים אשר פאו אליך הלילה וגו' (יט,ה')

לכן צריך לשון נקיה שעלתה מידת הדין ומגינה עליו מלמעלה בזכות המילה.

יוצא איפוא, מכל מקום, שהשכינה במידת הדין מגינה עליו מלמעלה, וה' במידת הרחמים הולך עמו לכל מקום. וזו המציאות של אברהם אבינו אשר קורא בכל מקום בשם השם א-ל-עולם, ומרגילו בפי הבריות. ולכן נאמר **בדברי אליעזר שכך אמר לו אברהם (בראשית כד,מ') יהי'ה אשר-היתהלקתי לפניו. לפניו דייקא.** שכל מה שאברהם מתהלך בדרך ה' על ידי זה מוריד שפע רחמים בעולם. ולכן מידת הרחמים אתו, והוא כהולך לפניו.

ויאמר הנה נא אדני סורו נא אל-בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשפמתם והלקתם לדרככם ויאמרו לא פי ברחוב נלין: (יט,ב')

צריך ליתן טעם מדוע בתחילה סרבו המלאכים ללוט, ואמרו לא כי ברחוב נלין. ואילו אצל אברהם אמרו מיד כן תעשה כאשר דברת.

לעומקו של מקרא וירא

יש ליתן טעם בלשון הַנְּהָה נָא לִי. ושמה יש לומר ככתוב (ויקרא יח, יז): שְׂאֲרָה הַנְּהָה זְמָה הוּא. וכוונת הפסוק דרך זנות. [הרמב"ן]. ולכן קרי היא וכתוב הוא. כשם שהיא עוברת כן הוא עובר. וכך גם אצל לוט. שעבר על זימת בנותיו, למרות שלא רצו בהן, כי אצל אומות העולם הקב"ה מצרף מחשבת עבירה למעשה. ולכן האכילוהו מברשו.

ועל דרך הסוד, נא לי. בגימ' צ"א. הוא השם הק' סא"ל. משמות ע"ב הק' היוצאים מפסוקים ויסע ויבא ויט, והוא הנפרע מהעוברים על "אחרים" ["אלהים" אחרים] ועל "זונים" ["אשר אתם זונים אחריהם"], ואשר על כן יש לכוון בשם זה בקריאת שמע במילים אלו.

עוד י"ל: הַנְּהָה נָא לִי. מהרהורי לבו דבר: לִי. שהיה להוט אחרי עריות והאכילוהו מהן. כדאמר רב נחמן, (במדרש תנחומא) מַיִן שְׁכָל מִי שֶׁהוּא לְהוֹט אַחַר בּוֹלְמוֹס שָׁל עֲבָרָה סוֹף מְאֻכְלִין אוֹתוֹ מִבְּשָׂרוֹ, מְלוֹט. וַיֹּאמְרוּ גַשׁ הַלָּאָה עֲתָה נֵרַע לָךְ מִקֶּהם, מֵה שְׂאֲנוּ רֹצֵין לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתָן אֲנָשִׁים נֵרַע לָךְ וּגו'

יש לשאול מדוע ישתמשו אנשי סדום בלשון המלאכים אֵיִה הָאֲנָשִׁים.

ושמא י"ל מאחר ויצא הקול כי מלאכים המה, דברו אנשי סדום כנגדם בעזות מצח ובזלזול. ושתיים רעות עשו. א' שהחשיבו עצמם כמלאכים לדבר בלשונם, הב' שזלזלו בלשון המלאכים ולעגו איה האנשים.

וַיֵּצֵא אֱלֹהִים לוֹט הַפְּתִיחָה וְהִדְלֹת סֹגֵר אַחֲרָיו: (יט, ו')

וְהִדְלֹת סֹגֵר אַחֲרָיו. שהחשיב עצמו כמלאכים שנאמר בהם והוא אחריו. והפתח אחריו.

הַנְּהָה נָא לִי שְׂתֵי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאָה-נָא אֶתְהוֹן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן פְּטוּב בְּעֵינֵיכֶם וְרַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל-תַּעֲשׂוּ דְבָר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְּצֹל קִרְתִּי: (יט, ח')

הַנְּהָה-נָא לִי.

לעומקו של מקרא וירא

לָךְ מֵהֶם וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוּט מֵאֲדָ
וַיִּגְשׁוּ לְשֹׁבַר הַדָּלֹת (יט, ט')

גֶּשׁ-הֶלְאָה. יש ליתן טעם לאומרם
גֶּשׁ-הֶלְאָה. שנראה כתרתי דסתר. גֶּשׁ
כוונתו התקרב, הֶלְאָה כוונתו התרחק.

ולעומקו של מקרא ירמוז הכתוב
לדברי רב אשי במסכת מגילה [כה:]:
אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה
שרי ליה לבזוייה.

ופירש"י שם: דסני שומעניה.
שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות
שהוא נואף.

וכך יהיה תרגום דבריו של רב אשי: זה
אשר יוצאות עליו שמועות רעות
ושנואות שהוא נואף, מותר לבזותו
בגימ"ל ושי"ן.

ומהו בג' ושי"ן: פירש רש"י: בר
גירתא שְׂמָה סְרִינָה, כלומר: בן
הנואפת שמה מקולקל. כך הוא
בתשובות הגאונים שמותר לבזות גם
את אמו שילדתו. ורבתי מפרשים
גיפא שייטא שייטא. [נואף שוטה

משתטה]. וזה שאמרו לו ג' ש
הלאה. שביזוהו בגימ"ל ושי"ן.

פי על פן באו בצל קרתי. (יט, ח).
וכאמרו, פי על פן סובבה כך
ההשגחה העליונה שנשלחו אלי כדי
לנסות אתכם אם לא תעשו להם דבר.

הנה נא לי שתי בנות.

מובא בזוהר הק' פרשת וירא - דף קיא
ע"א: רבי אבא אמר מאי דקתיב, (משלי
ל) לעלוקה שתי בנות הב. אלו שתי
בנות לוט דאמרו, שהיא נפש המתאוה,
ונפש המשתמשת בגוף הרוקפת אחר יצר
הרע לעולם. אמר רבי יהושע קתיב הכא
בלוט פי ירא לשבת בצוער, וקתיב התם
לעלוקה שתי בנות הב. הב. גר"א
בגימטריא הוא עלוק'ה.

ובביאור המדרש יאמר, כי זה דרכו
של יצר הרע לומר הב הב, ואינו שבע
לעולם. כן אמר לוט הנה נא לי שתי
בנות. שאינו יכול להשביע את יצרו
לעולם עד שיאכילוהו מבשרו.

ויאמרו | גש-הלָאָה ויאמרו הָאָחֵד
בא-לגור וישפט שפוט עֲתָה נָרַע

לעומקו של מקרא וירא

האות ח לאות ם. וזו מלחמתו של אברהם היתה לפתוח את הסתום, ולהוריד שפע החסד לעולם. והם סתמוה והפכוה למסד, וְהִפְכוּ הַאֲוִתִּיּוֹת להיות סדֵם.

ולכן התיקון הוא להפוך את סדֵם. וזה שאמר אברהם הנה נ"א הואלתי. הואלתי לשון רצון והתחלה. הנה נא רציתי לפתוח את הסתום. והם סתמו הפתוח, ולכן נהפכו מן המס"ד.

ואנשי סדֵם סתמו את ה"ח", על ידי החטא, ולא הסתפקו בכך, אלא לאחר שסתמו את ה"ח" רצו גם לשבור את הדלת.

היא הדלת של המילה סדֵם. ולהשאיר רק את האותיות ס"ם. הוא כח הרע והטומאה שבעולם. ובאותו ס"ם היכו בהם המלאכים שנאמר ויכום בסנורים. שהוא שילוב של "נורי" ו"סם", אש וסם המות. [נור בארמית אש].

לכן צריך גם אש וגפרית לשרפה כליל. אש כנגד אש אוכלה הוא. וגפרית כחושבנא של תרי"ג פ"ו. שכן אותיות וגפרית. פ"ו הרי זה גימטריא אלה"ים, מידת הדין. שנגלתה עליהם מידת הדין על שעברו כל התרי"ג.

ועל דרך הצח ביזוהו בג' וש' גם באמרם הָאָחַד בָּא לְגֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט. גם מעמיד עצמו כחשוב, וגם שמועותיו שנאות. וזה הוא גָּשׁ הֶלְאָה. שביזוהו בג' וש'.

{ וַיִּשְׁלַח וַיִּבְיֵאוּ } וַיִּשְׁלַח וַיִּבְיֵאוּ אֶת-לֹוט אֶלֵיהֶם הַבְּיָתָה וְאֶת-הַדֶּלֶת סָגְרוּ: { יא } וְאֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-פָּתַח הַבְּיָת הַכּוּ בַסְּנֹרִים מִקֶּטֶן וְעַד-גָּדוֹל וַיִּלְאֹו לְמִצָּא הַפֶּתַח:

יש להבין ענין הדלת שרצו לשבור והמלאכים סגרוה, וכן ענין הסנורים.

על דרך הרמז, ולעומקו של מקרא, ובהקדים יש לומר שחסד וסדֵם יש להם אותיות משותפות. סד. ובהסד ח פתוחה מלמטה, ובסדֵם ם סתומה. חסד – סדֵם.

ואשר על כן יובן, שאנשי סדֵם סתמו את רצפת ה- ח את שפע החסד היורד לעולמות, וע"י כך הפכו את

לעומקו של מקרא וירא

**וּכְמוֹ הַשֹּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִו הַמַּלְאָכִים
בְּלוֹט לְאֹמֵר קוֹם קַח אֶת אֲשֶׁתְּךָ
וְאֵת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנְּמַצָּאוֹת פֶּן תִּסָּפֵה
בְּעֵינֵי הָעִיר. (י"ט, טו').**

וַיֵּאֲצִו הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט

ויש לעיין מה היא ההאצה הזאת, ומדוע דוקא נקשרה לשחר.

ויש לומר, בשלשה אופנים. האחד **מצד המלאכים**, שהם אומרים שירה עם שחר, ולכן האיצו. והשני **מצד העיר** הגיע זמנה ונמלאה סאתה. והשלישי **מצד לוט** ואשר לו הרי זו **השעה שאברהם אבינו עומד בתפילה** כנאמר וישכם אברהם בבקר. וכל הצלתו של לוט היא בזכות אברהם.

הרי שחברו כולם יחדיו להאיץ עם שחר. וזה שנאמר **בְּחִמְלַת ה' עָלָיו.** כאן רמזה התורה לכך שינצל בזכות אברהם. **שבחמלת ה'** תרגם אונקלוס **פְּרָתָם ה'.** רחם אותיות רמ"ח. שעתה הושלם אברהם ברמ"ח איבריו לאחר המילה, וכן עולה שמו אברה"ם גימטרי' רח"ם.

ואע"פ שאין הם מצווים, קנאה התורה קנאתה על מה שכן מצווים. **ובזה** היא תהיה למשל ולשנינה לעם ה' אשר כן מצווים, שלא יקרה לארצם כסדום ועמורה.

וַיֵּלְאוּ לְמִצַּא הַפֶּתַח.

על דרך הצח, הכה אותם בספירת הַפֶּתַח המנוקדת בקמץ וכן מנוקד שם שמים **בברכת המינים: י-ה-ו-ה-ו-ה.**

וההסבר בזה הוא, שהם בקשו לפגום בכתר ולכן הקב"ה מופיע עליהם במידת הכתר מידה כנגד מידה, ושוברם בניקוד הכתר **הוא ניקוד הקמץ.**

והם בקשו את הַפֶּתַח, הוא ניקוד הַפֶּתַח, שהוא **ניקוד החכמה,** כי חכמים היו, אך לא עלתה להם חכמתם כי הופיע עליהם השם בניקוד הקמץ שהוא ניקוד הכתר. זה שכתוב **וַיֵּלְאוּ לְמִצַּא הַפֶּתַח.**

לעומקו של מקרא וירא

מתכוין **לאברהם**. וכאומרו לאברהם
וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּהַה נְשֹׂאתִי
פְּנֵיךָ גַם לְדָבַר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְפִּי אֶת-
הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ.

וכן נמצא במסכת ברכות פרק הרואה, נד
עמ' ב הרואה אשתו של לוט [שהפכה נציב
מלח] מברך עליה ברוך דין האמת ועל לוט
ברוך זוכר את הצדיקים, ופירש"י שם
שזכר את אברהם [העומד באותה שעה
ומתפלל].

{יג} פִּי-מִשְׁחָתִים אֲנִיחֵנו אֶת-
הַמָּקוֹם הַזֶּה פִּי-גְדֹלָה צַעֲקָתָם אֶת-
פִּנֵּי ה' וַיִּשְׁלַחֵנו ה' לְשַׁחֲתָהּ:

מובא בדעת זקנים מבעלי התוספות
שעל כך נענשו המלאכים להיות מחוץ
למחיצה קל"ח שנים עד חלום יעקב
שנאמר בו והנה מלאכי אלקים עולים
ויורדים.

ולעומקו של מקרא, כך הוא החשבון:
מיום הפיכת סדום עד הולדת יעקב 61
שנה. שנא' ויצחק בן ששים בלדת
אותם, והפיכת סדום שנה לפני הולדת
יצחק. בן 63 שנה היה יעקב כשנתברך

וַתִּבֶט אִשְׁתּוֹ מֵאֲחֶרֶיו וְהָי נָצִיב
מְלַח. (יט, כו').

בתרגום ירושלמי מובא, עד זמן דתיתי
תְּחִיָּה דְיִיחֹן מִתְּיָא.

ודבר פלא הוא מה לה ולתחיית
המתים. אלא יש לומר שבתחיית
המתים היא תתפורר כלא היתה. ויהיה
בזה **נס בתוך נס**. שהרי ברית כרותה
למלח מששת ימי בראשית שלא
יתקלקל לעולם. אבל כאן תתפורר
מהיותה נציב מלח, כדי לפרסם ענין
השכר ועונש בתחיית המתים. וכמו
שפירשו בה שהיתה לנציב מלח בעבור
שמנעה מלח מן האורחים.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַנְּהַה נְשֹׂאתִי פְּנֵיךָ גַם
לְדָבַר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְפִּי אֶת-הָעִיר
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (יט, כא)

ותימה שישמע המלאך בקול לוט מה
שלא שמע כביכול בקול אברהם.

ולעומקו של מקרא יֹאמֶר שְׂאֵלוֹ הֵם
דברי הקב"ה לאברהם בעודו מתפלל,
והמלאך מדבר כביכול ללוט, אך

לעומקו של מקרא וירא

שיאמרו על הקב"ה, **ויהי כמצחק בעיני חתניו**. שבדבריהם גרמו לחתניו וללוקחי בנותיו לצחוק על תכניותיו של הקב"ה. על כן נענשו קל"ח שנה מן המחיצה. והוא מידה כנגד מידה. **לקחי אותיות קל"ח**. וכן חתניו **לקחי בנותיו ר"ת קל"ח**.

ועוד בענין חטא המלאכים.

ויש לעיין כיצד זה יחטאו המלאכים, הרי אין להם יצר הרע, שנאמר באברהם סעדו **לבכם** ולא נאמר **לבבכם**. וי"ל דחטא דהכא אין פירושו עבירה, אלא פירושו החטאה מן המטרה. לא לקיים בשלימות שליחות המקום ב"ה.

וכן תמצא ברש"י על הפסוק **הַשָּׁמַר מִפְּנֵי וַשְׁמַע בְּקֹלוֹ אֶל תַּמָּר בּוֹ פִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם פִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ**. ופירש"י שהוא מן הכת **שאינם חוטאים**, לכן לא ישא לפשעכם, שאינו מלומד בכך.

ומכאן אתה למד שיש כת שכן חוטאים. והכוונה מחטיאים את המטרה, שאינם מקיימים בדקדוק רב מצות השם.

ויצא לחרן, ועוד 14 שנה הוטמן בביהמ"ד של שם ועבר וכשחלם החלום היה בן 77. 77 ועוד 61 הרי קל"ח.

ועל מה נענשו, על שני דברים שכביכול חטאו בהם. הא' שתלו בכוחם ואמרו משחיתים אנחנו. והב' שגילו מסתורין של הקב"ה ותכניותיו להפוך את סדום בטרם עת. **ועל כן** הוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן שנאמר "מהר המלט שמה", כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה". ובהעיר ובשים לב שחזרו על המילה **שמה** שתי פעמים אולי רמז יש כאן שמ"ה גוטריקון, שמאמר ה' הוא. [עי' יונתן בן עוזיאל ויצא].

ויש לשאול על מה ולמה יענשו. והרי מילתא דעבידי לגילויי הוא, רק שגילו זאת זמן קצר לפני שיצא אל הפועל.

אלא יש לומר שנענשו על חילול ה' שיצא מזה. שנאמר **ויהי כמצחק לפני חתניו**. והנה משה רבנו שינה לומר כחצות ולא בחצות שמה יטעו איצגניני פרעה ויאמר משה בדאי הוא, ואף לרגע קטון עד שיגיע חצות. מכל מקום מה שיאמרו חילול ה' הוא. ק"ו כאן

לעומקו של מקרא וירא

ושמא י"ל פעם אחת פרסמו הכתוב לנס. ופעם אחת פרסמתו שרה. וכל כך למה, לכפר על מה שכביכול לגלגה ואמרה ואדוני זקן. על כן אמרה **עתה לשבת**. לְזַקְנָיו. דייקא נמי שלא אמרה לְזַקְנֵי אלא לְזַקְנָיו.

ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את-יצחק (כא,ח).

מובא במדרש רבה: אמר ר' לוי לא נדנדה עריסה אלא בבית אברהם אבינו. וצריך ביאור.

ופתרונו מרישא דענינא, שעוג מלך הבשן היה שם וכל גדולי העולם היו שם וכולם קנטרוהו לעוג בדברים על שאמר שאין שרה יולדת והנה בן לשרה. פתח ואמר שאצבע אחת קטנה שלו יכולה למעך את יצחק. יצתה בת קול מן השמים ואמר לו הקב"ה, שעתיד הוא להינתן ביד משה מצאצאי יצחק.

על זה אמר ר' לוי, שלא נדנדה עריסה וכו', וכוונתו לעריסה של עוג מלך הבשן שבה היה משתבח, ככתוב

והקב"ה מדקדק עמם כחוט השערה. ועל זה נאמר וסביבם נשערה מאד.

ויתמהמה | ויחזקו האנשים בידו
וביד-אשתו וביד שתי בנותיו
בחמלת ה' עליו ויצאהו וינקהו
מחויץ לעיר. (יט,טז)

ויתמהמה. פירש"י כדי להציל את ממונו.

ועל דרך הרמז והצח, ידויק במילה עצמה, ויתמהמה. פעמיים מה. מה מה. כאומר: מה לי הכא מה לי התם. מה לי בביתי מה לי אתי.

ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו
למועד אשר-דבר אתו אלקים:
ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים
שרה כי-ילדתי בן לזקניו: (כא,בז')

יש ליתן טעם מדוע נאמר לְזַקְנָיו לְזַקְנָיו שני פעמים.

לעומקו של מקרא וירא

בעלי העבירות לא יחשבו על העתיד כי כל הפצם למלאות מבוקשם **בהווה**. ועוד שמצחק הוא לא רק לשון הווה אלא גם לשון חזק ובנין כבד [פיעל], אשר משבר כל כוונה טובה שיש בשרש הזה. ואילו יצחק בנוסף ללשון עתיד **הוא גם בנין קל** שתפקידו לְבַשֵּׁם את העולם בשחוק וחדוה של קדושה. והוא ניתן דווקא למי שעתיד להיות נושא עול הגבורה בעולם, וכן מרמז השם יצחק בבנין קל עתיד, **שבנקל** יוכל לגבור על כל הדינים והרעות שיש בעולם.

**וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל
אוֹדֹת בְּנוֹ (כא, יא')**

יש לעיין מי הוא בנו האמור בפסוק. על דרך הפשט **ישמעאל**. וכתב בדמשק אליעזר שהכוונה **לבנו של ישמעאל**. כי ישמעאל ראה בבית אברהם דרך השם ותמיד יוכל לחזור בתשובה. אבל בנו מה יהא עליו.

ושמא יש לומר שהכוונה **ליצחק**. שהיה רע בעיניו מה שמע שניסה לפגוע ביצחק עולה תמימה.

בסוף סדר "דברים", **הנה ערשו ערש ברזל** וכו'. ובתרגום יונתן הנה ערשו ערש ברזל **בארכיון** ברבת עמון, וכונתו בזה שכל העולם יבוא ויראה את עריסת הברזל של עוג כבר בהיותו תינוק. ולא נדנדה כלומר **נתערעה ונתקעקה עריסתו** אלא בבית אברהם, שאז נאמר לו לעיני כולם שיימסר בידי משה, מצאצאי יצחק.

**וַתֵּרָא שָׂרָה אֵת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר
יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק. (כא, ח')**

פירש רש"י: מצחק. לשון **עבודה זרה**, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון **גלוי עריות**, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק בי. דבר אחר לשון **רציחה** כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' :

ולפי לשונות אלו תימה כיצד נקרא יצחק בשם זה שיש בו ג' לשונות של עבירות, ועוד הוסיף הרמב"ן שגם לשון ליגלוג יש בזה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהשם יצחק קרוי על שם העתיד. יצחק. ולכן הוא תיקון לכל עבירות שבעולם. כי

לעומקו של מקרא וירא

כאשר המילה באה עם ו' בתחילה ולא בסוף אודת, הכוונה שיש כאן ענין של הודאה ושבח על חלק הטוב. והוא מלשון אודה י-ה.

וכל מקום שהמילה אדות באה עם ו' חסר בתחילה רק עם ו' בסוף המילה, יש כאן חסרון בהודאה ושבח. והוא מלשון דוי וצער. כמו אשה דוח. ככתוב גדת דותה. וזה יורה ע"י האות "ו" בסוף המילה דות. ועתה נבאר הפסוקים אחד לאחד.

וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. וירע בעיני אברהם, אבל נתן שבח והודיה לה' אשר מנחהו בדרך אמת. ועוד שנתן שבח והודיה לה' שלא הספיק לקלקל את יצחק.

וביתרו, ויספר משה לחתנו את כל-אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודת ישראל, ובודאי על זה יש להודות ולשבח ולהלל.

ובשמואל ב יג טז [בענין אמנון ותמר] ותאמר לו אל-אודת הרעה הגדולה הזאת מאתרת אשר-עשית עמי לשלחני ולא אבה לשמע לה. ומה היא הרעה, שלא ישלחה. וכתוב אל-אודת באלף, אל נא תמנע ממני מלהודות על אשר

ויש ליתן את הדעת בענין מה שאמר אודת. יש ליתן טעם מהו לשון אודת. ומדוע פעם נכתב אודת [ו' ראשונה מלא ו' אחרונה חסר] ומדוע פעם נכתב אדות [ו' ראשונה חסר ו' אחרונה מלא].

ובמסורה יש ג' אודת וארבע אדות. הג' שבהם הם על אודת בנו [דהכא], וכן בשמות ויספר משה לחתנו את כל-אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל וגו' ובשמואל ב יג טז ותאמר לו אל-אודת הרעה הגדולה הזאת מאתרת אשר-עשית עמי לשלחני ולא אבה לשמע לה:

ועוד ד' אדות בבראשית כו לב ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים, בירמיהו ורא פי על כל אדות אשר נאפה משכה ישראל ובמדבר בהעלתך ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הנשית אשר לקח ובשופטים פקו-ו יהי פי-ועקו בני-ישראל אל-יהוה על אדות מדון:

ולעומקו של מקרא, נראה לומר
ההסבר בזה:

לעומקו של מקרא וירא

ובמדבר בהעלתך ותדבר מרים ואהרן במלשה על אדות האשה הכשית אשר לקח, שלא היה בזה שבח כלל למשה, ולקו על לשון הרע, לכן נכתב אדות.

ובשופטים פרקו ויהי פי-זעקו בני-ישראל אל-יהנה על אדות מדון, אשר הצרו להם, לכן נכתב אדות.

ועל דרך המוסר והאמונה יאמר, שהאות ו' בתחילה, תורה על קשר וחבור עם הקב"ה. וכשהיא בסוף המילה יורה על חסרון בקשר זה, וכשהיא בתחילת המילה יורה על זריזות ועונה להיות מחובר וקשור להקב"ה מיד על כל הטובה אשר משפיע על ברואיו.

ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה פי ביצחק יקרא לה ירע:
(כא, יא)

שמע בקלה. ברש"י: בקול רוח הקדש שבה. ולכן נכתב קלה חסר וו. לומר שאין זה קולה אלא קול רוח הקדש

לקחתני. כי היתה בת יפת תאר ולא היתה שיכת למלכות, גם לא נחשבה לאחות אמנון וגם לא לאחות אבשלום. ועל ידי הליקוחין של אמנון, היא יכולה להודות שנכנסה למשפחת המלוכה. רק אמרה אל תעשה הנבלה הזאת בישראל לעשות בי ליקוחין של כדת וכדין. ועתה אמרה אל תשלחני שלא תמנע ממני מלהודות על הטובה אשר עשית עמדי. וגם הוא מלשון אודה י-ה.

ובבראשית כו לב ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים, והנה הם המתינו והחשו ולא חשו להודות ולשבח ולפאר ולספר ליצחק על שחפרו ומצאו מים, עד אשר אבימלך וסיעתו יחזרו לארצם. אף כי סיבה טובה היתה להם, לכן נכתב על-אדות הבאר, בדרך של חסרון בהודאה. והחסרון היה מצידם. אך מצד יצחק מיד פתח בהודאה וקרא לבאר שבעה. [ועי' עוד בתולדות מענין זה].

ובירמיהו וקרא פי על כל אדות אשר נאפה משכה ושראל, צער גדול הוא לשכינה, ולכן נכתב אדות.

לעומקו של מקרא וירא

מחזן. שתפילתו **צחה** עולה **כחזן**. וכן ק של שמו מעיד על **קשתו** שהיא התפילה, שהיא לשם שמים, וממנו למד בנו יעקב לומר **בְּתַרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי** (בראשית מח, כב') וכהתרגום: בצלותי ובבעותי. בתפילתי ובבקשתי.

**וְעַתָּה הַשְׁבְּעָה לִּי בְּאֱלֹהִים הַנָּה
אִם-תִּשְׁקַר לִּי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי כַּחֲסֵד
אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי
וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָה בָּהּ:
(כא, כג')**

נראה לומר סמיכות הפרשיות, שראה אבימלך כי שלח אברהם את הגר ואת בנה, והיא היתה בת פרעה אשר נתן לו לשפחה, וישלחה יען כי לא נשבע לפרעה לשמרה בביתו. לכן בא לבקשו להישבע לו **אִם-תִּשְׁקַר לִּי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵי**.

ויש לשאול מדוע אכן הסכים אברהם להישבע לו. וי"ל, כפי שאמר אבימלך **כַּחֲסֵד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָה בָּהּ**.

אשר בה. ועוד שלא אמר בקול שרה אלא בקלה. כאילו כתוב בקול ה'. לכן אמרה **גרש**. [ולא שלח וכו']. ששרש נבואתה הוא **ברגש**. וזו היא מידתה ועבודתה דרך **הרגש** האלקי. ואברהם דרך **השכל** וההתבוננות. לכן באברהם נאמר וירע הדבר מאד בעיני אברהם. בעיני השכל וההתבוננות. ועל זה נאמר שמע בקלה. ששכלך השמעי, ישמע בקול נבואתה הרגשי.

**וּתְלֹף וְתִשָּׁב לָהּ מִנְגַד הַרְחֵק
כַּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת (כא, טז).** שכל מציאותם של הגר וישמעאל היו בכח הזרוע. לכן הכל היה נמדד אצלם על פי אמות מידה של קשת וחץ. וגם לשונה של הגר נשלחה אל שרה כחץ, ותקל גבירתה בעיניה. וכן העידה עליה התורה שישבה **כמטחוי** קשת. כמו שהיתה רגילה **להטיח** דברים כלפי שרה. וגם לשונו של ישמעאל נשלח כחץ בויכוח עם יצחק על הירושה וגם נסיונו להתגבר על יצחק היה ע"י החץ.

ולעומתו ויצחק, חיצי מכוונים בתפילה. ויצא יצחק לשוח בשדה. ולכן אותיות יצחק יש בהן **צה** שהוא היפוך

לעומקו של מקרא וירא

ביאור ההבדל בין

לְבַדְּהוּ - לְבַדְּנָה

ביאור הדברים: באברהם נאמר לבדהן: **וַיִּצַב אֲבְרָהָם אֶת-שְׁבַע כְּבָשׂוֹת הַצֹּאן לְבַדְּהוּ.** {כט} ובאימלך נאמר לבדנה: **וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אֲבְרָהָם מַה הִנֵּה שְׁבַע כְּבָשׂוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבַדְּנָה.** וההסבר בזה הוא ששבועה לחוד ועשיית דין לחוד. שהרי הן היא מילת שבועה ולכן נאמר באברהם **לְבַדְּהוּ.** וכאומר: לבד-הן. ו**לְבַדְּנָה** תורה על דין, לפי צלצול הלשון.

לכן אברהם שכולו **חסד**, לא ימנע עצמו מן **השבועה**. וגם לא ימנע עצמו מן **התוכחה**. שתורת חסד על לשונה כוללת עשיית צדק ותוכחה על הנגזלים. ואצל אימלך שקיבל על עצמו את הדין של התוכחה, נאמר **לְבַדְּנָה.** וכאומר: לב-דנה. שדנה יורה על הדין. ואע"פ שהוא אחד מע"ב השמות הק' שיוציאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, והוא: **דנה.** (לפי שיטה שלישית של פסוק אחד ביושר ושנים בהיפוך, כמבואר בלעומקו של מקרא בפרשת בשלח).

ואברהם לא יפנה עורף לחסד, כי זו היא מידתו. ועולם חסד יבנה. **וַיֹּאמֶר אֲבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ:** מיד מה כתיב ביה, (פסוק כה) **וְהוֹכַח אֲבְרָהָם אֶת-אֲבִימֶלֶךְ עַל-אֲדֹתָי בְּאֶר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עֲבָדַי אֲבִימֶלֶךְ וְגו'.**

כאן לימד אברהם לימוד גדול בתורת **החסד**. שמידת החסד אין פירושה להיות כנוע וכעלה נידף. אלא גם התוכחה **להעמיד הדברים על אמיתותם** היא גם **ממידת החסד** של העולם.

ועוד, לאחר שבועתו מה הוא אומר, **כִּי חִפְּרַמְתִּי אֶת-הַבְּאֵר הַזֹּאת.** שגם זה **ממידת החסד** לעמוד על המגיע לו. שמידת החסד אין פירושה לוותר על המגיע לו. **שעולם חסד יבנה**, הרי הוא מתפרש **לשני הכיוונים**. אחד שהעולם נברא על חסד. **והשני שעולם בנוי** הרי הוא **כלי לקבל את החסד**.

ונרמזו אֵילִין מְלֵיאָה בהבדל בין **לְבַדְּהוּ** הנאמר באברהם, ובין **לְבַדְּנָה** הנאמר באימלך. כמובא לקמן.

וכידוע מהאזהב ישראל מאפטא,
שכל ע"ב שמות הם שמות של חסד

לעומקו של מקרא וירא

על ידי **פירודם** מן הגויים, שנאמר **הן-**
עם **לְבַדְּךָ** יִשְׁפָּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב. וזה
כוונת אברהם באומרו **לְבַדְּךָ**.

על-פֶּן קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא בְּאֵר
שֶׁבַע כִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם
(כא, לא)

ויש ליתן טעם כיצד באר שבע יורה
על שבועת שניהם.

ועל דרך הרמז והצחצח י"ל כי שניהם
רמוזים במילה באר. אברהם. אבימלך.

ועוד בענין אבימלך ופיכל שר צבאו,
יש לומר שנרמזו כאן דברים נשגבים.
שאבימלך ופיכל שר צבאו הם כינויים
לקב"ה ולבית דינו. והיא התחדשות
הברית בין אברהם ובורא עולם. אבי-
מלך ירמוז לאבינו מלכנו, ופיכל שר
צבאו ירמוז על בית דינו שחותכים את
הדין בפיהם. פי-כל.

וכאומרו שהשבועה היא לא חד
צדדית, אלא כאן כביכול נשבע
הקב"ה לאברהם אם תשקר לי ולנכדי
ולניני. והשבועה היתה בפי כל בית

ורחמים, אע"פ כן יש שהם ממונים על
עשיית הדין וזה מחסדיו של מקום.
וכגון מה שנאמר בקריעת ים סוף
(שמות טו, ח') וּבְרִיחַ אֶפְרַיִם גִּעְרָמוּ מַיִם
נִצְּבּוּ כְמוֹ-גֵד נְזֻלִים. כמו הנד הזה
שהיה חסד לישראל ודין למצרים
להטביעם במים. ובדרך ישר דנה הוא
חסד, ובדרך היפוך: דנה הוא הנד.
שמידת החסד ושמו דנה, התהפכה
למצרים להיות מידת הדין ושמה הנד.
לכן באבימלך נאמר לְבַדְּךָ, ובאברהם
נאמר לְבַדְּךָ.

ועוד יש לומר בכונת אברהם באומרו
לְבַדְּךָ, לומר לאבימלך: אין בשבועתנו
כדי לחבר בינינו, אלא אדרבה יש בה
כדי להפריד בינינו, כנאמר בפרשת
בלק (כג, ט') הֵן-עַם לְבַדְּךָ יִשְׁפָּן
וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁב. וזה כוונת אומרו
לְבַדְּךָ.

ובשימת לב, נאמר כאן הֵן-עַם,
ונאמר בדור הפלגה הֵן עַם, בדור
הפלגה נאמר הֵן עַם אֶחָד וְשִׁפְּהָ אֶחָת
לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלֹם לְעֵשׂוֹת וְגו', שעל ידי
אחדותם גרמו לחילול שמו ית'
שנאמר וְזֶה הַחֲלֹם לְעֵשׂוֹת, ובעם
ישראל יבוא התיקון לקדש שם שמים

לעומקו של מקרא וירא

מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה חד
אמר פרדס וחד אמר פונדק. ברש"י:
ונטע בו. לְהַנּוֹת עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים.

ויש ליתן טעם מה שרש מחלוקתם.
הרי סוף כל דבר תכלית שניהם
שיאכלו פירות ולפי רש"י שיהנו, ויתנו
הודאה על הנאתם. בין אם זה פרדס
שבו גדלים הפירות ובין אם זה פונדק
או אכסניה ששם מגישים את הפירות.

וי"ל דחלקו בדרך עבודת ה'. האם
דרך השכל או דרך הרגש. איזו דרך
תצלח.

למאן דאמר פונדק או אכסניה,
כשמגישים את הפירות עדיין אין כאן
התפעלות מספקת, כי צריך להסביר
לאדם האוכל כיצד גדלו פירות אלו עד
שהגישום לפונדק. וזו היא עבודה דרך
השכל.

ולמאן דאמר פרדס, עומד האדם
בפרדס ומתפעל מריבוי העצים
ומריבוי המינים, כל אחד בדרך גידולו
וכל אחד בצבעו ובטעמו והתפעלות זו
היא דרך הרגש. ואלו ואלו מתקרבים
ומתפעלים ומודים לבורא. כל אחד לפי
דרכו.

דינו של הקב"ה. לקיים את הברית בין
הקב"ה ואברהם לכל הדורות.

וכשם שהוכיח אברהם, כן יוכיח
הקב"ה אם יעברו הדורות על המצוות.
ואע"פ כן הברית תשאר.

וזה שאמרו בתוספות מסכת שבת נה.
**אומר רבינו תם דזכות אבות תמה
אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב
(יקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב
עי"ש.**

ועוד יש להוסיף בענין זה שזה מה
שאמר הכתוב **וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָהּ
בָּהּ. מֵאִי אֲשֶׁר-גָּרְתָהּ בָּהּ, אֲשֶׁר גָּרַתְתָּ
אֵת ה' בָּהּ. שְׁכַל מְקוֹם שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ
שְׁכִינָה עִמּוֹ כְּכַתּוּב וַיֵּעַתֵּק מִשֵּׁם הַהָרָה.
שֶׁהֵעֵתִיק שְׁכִינָה עִמּוֹ. לְכֵן נִכְתַּב גָּרְתָהּ
עַם ה'".** וזה יסוד החסד ויסוד השבועה
ויסוד הברית בין אברהם והשכינה.

**וַיֵּטַע אֱשֶׁל בְּבְאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא-שְׁמֵם
בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.** (כא, לג')

ויטע אשל בבאר שבע אמר ריש
לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל

לעומקו של מקרא וירא

ולעומקו של מקרא יעוין, מדוע לא המשיך המדרש, וכאילו נפסק באמצע. שהיה לו להמשיך כך: על דעתיה דר' עזריה בשם רבי יהודה בר סימון, אברהם היה מקבל את העוברים ושבים ומשהיו מתנים לו צרותיהם היה אומר להם תעשו כך ותעשו כך. והיו שואלים אותו מנין לך כל החכמה הזאת היה אומר להם ברוך אל עולם שנתן מחכמתו לבשר ודם. והיו יושבים אצלו ומקרבן לתורה ומגיירן. וגם בדרך הלימוד היה מלמדם מי דרך שכלו מי דרך רגשותיו. שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

רמזי העקידה

וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּהִים
נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִי (כב, א)
וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יש
אֶחָד שלאחר זמן. אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
שנאמרו באהל "והנה בן לשרה
אשתך", מבשרו הכתוב שבאותו בן
יהיה כדי לנסות את האב בעקידת בנו
על המזבח. זה שאמר המלאך שׁוֹב

ובשימת לב, זה היה החילוק בעבודת
ה' בין אברהם ושרה, וכנ"ל בפרק כב,
פסוק יא'.

ובמדרש רבה מובא המדרש בשינוי
נוסח. ויטע אשל בבאר שבע וגו' (כא,
לג), רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה
אמר אשל פרדס, שאל מה תשאל,
תאנים וענבים ורמונים. רבי נחמיה
אמר אשל פונדק, שאל מה תשאל,
עגולא [פת], קופר [בשר], חמר [יין],
ביעין [ביצים]. רבי עזריה בשם רבי
יהודה בר סימון אשל סנהדרין, היך
מה דאת אמר (שמואל א כב, ו): ושאל
יושב בגבעה תחת האשל ברמה.

על דעתיה דרבי נחמיה דאמר אשל
פונדק, אברהם היה מקבל את העוברים
ואת השבים, ומשהיו אוכלין ושותין
אמר לון בריכו, והן אמרין מה נימור,
ואמר להון, ברוך אל עולם שאכלנו
משלו, הדא הוא דכתיב (בראשית כא,
לג): ויקרא שם בשם ה' אל עולם. עד
כאן המדרש.

לעומקו של מקרא וירא

בתפילה. וזה סוד האיל שנשלח תחתיו,
שאיל נקרא **דוכרא**.

וְהִנֵּה-בֵן. והנה בעת העקידה יהפוך
הבן מסטרא דנוקבא לסטרא דדוכרא.
לְשֵׁרָה אִשְׁתּוֹ, לטובתה ובשבילה, כי
בעקידה פרחת נשמתה, והוא הבן אשר
מְעַלָּה את נשמת אמו על ידי מסירות
נפשו.

וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךְ כָּעֵת חֲזִיָּה
וְהִנֵּה-בֵן לְשֵׁרָה אִשְׁתּוֹ וְשֵׁרָה
שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאֵקֶל וְהוּא אֶתְרִיו
(יח, י')

וְהוּא אֶתְרִיו. רמז הוא לאיל
שיופיע **אחרי** העקידה שנאמר בו והנה
איל **אָחַר** נאחו בסבך בקרניו. הוא
האיל שנברא בין השמשות של מעשה
בראשית והמתין עד עתה להתגלות.
והנה זמן התגלותו, **ל"ח שנה אחרי**
דברי המלאך. והוא רמוז במילה
אֶתְרִיו, שכן ר' בגימטריה קטנה
עשרים, ועוד י' ועוד ח' יחד **ל"ח**.
נותרו אותיות **א"ו**, **ר"ת** **וְהִנֵּה-אֵיל**.
(כב, יג')

אָשׁוּב אֵלַיךְ כָּעֵת חֲזִיָּה וְהִנֵּה-בֵן לְשֵׁרָה.
שׁוּב בזמן הלידה, **אָשׁוּב** בזמן העקידה.

וְהִנֵּה-בֵן לְשֵׁרָה אִשְׁתּוֹ. (יח, י')
יש לשאול מדוע יזכיר המלאך את שרה
ולא גם את אברהם.

וְהִנֵּה-בֵן לְשֵׁרָה אִשְׁתּוֹ הן אותיות
והנה בן לשר האש תך. תך הוא שם
רחמים, באתבש א-ל. רחום וחנון.
ושר האש הוא **גבריאל**, שבו נתלבשה
נשמת **יצחק** שהוא מצד **הגבורה**.
מבטיחו המלאך כי ישוב בזמן העקידה
לומר לו "אל תשלח ירך אל הנער"
ורמז בזה באמרו **כָּעֵת חֲזִיָּה**. כעת הזאת
שבה יעקד יצחק, חֲזִיָּה וְלֹא יָמוּת
לכן נאמר **כָּעֵת חֲזִיָּה**.

ובדרך הרמז והסוד, יש לומר כי
הבנים מסטרא **דדכורא** הולכים אחר
האם, והנקבות מסטרא **דנוקבא**
הולכות אחר **האב**, וכידוע מזוהר הק'
שעד מעשה העקידה היה יצחק
מסטרא דנוקבא שלא היה בו כח נפש
ההולדה, וע"י **מעשה העקידה** נכנס
בו נפש המולידה מסטרא **דדכורא**
שמעתה יוכל להוליד. וגם זה יהיה תלוי

לעומקו של מקרא וירא

ועל דרך הצח, בסבך פסב"ף הוא פ"ד בגימטריה ומרמז על פדיון הבן. שיצחק הוא הבן שנפדה ע"י האיל. הוא הבן שבעקידתו יפדה בכל דור ודור, לכל בניו הנעקדים.

ועוד על דרך הצח, בסבך פקרגיו בצירוף האותיות זו לזו יתקבל בסבך קרניו. בסבך בגימטריה הוא שם א-להים, וגימ' הטבע. נאח"ז הוא גימ' א-ד-ג-י, עם הכולל. והם שני שמות של דין. קרני'ו בגימטריה שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה עם הכולל.

לומר לך, שמידת הדין והטבע נראים אמנם כסבך, אך בשימת לב קרניו שבהם הוא נאחז בסבך, מהם עתיד הקב"ה ליקח לתקוע בשופר גדול, לפשט כל העקמומיות שבסבך החיים.

נאמר וְהָיָה-אֵיל אֲחֵר נֶאֱתַן בְּסַבֵּךְ פְּקַרְגִּיּוֹ, ונאמר אֱלֹהִים יִרְאֶה-לוֹ הַשָּׁה לְעֵלָה בְּגִי (כב, ח') אֱלֹהִים יִרְאֶה-לוֹ ר"ת איל, ולעומקו של מקרא יאמר סרסו ודורשהו: בני שהוא הששה לעולה בסבך החיים, נאחז בקרני האיל, להעלותו להיות עקוד תחתיו.

וְהָיָה-אֵיל אֲחֵר נֶאֱתַן בְּסַבֵּךְ פְּקַרְגִּיּוֹ (כב, יג')

נֶאֱתַן בְּסַבֵּךְ. שמתוך הסבך הוא עולה לעולה, ומפשט את סבך החיים. והוא רמז לידו אוהזת בעקב אחיו. ובהאמרו של עשו הוא סבך החיים. ובאמרו וידו אוהזת הוא מפשט את סבך החיים. וכן באמרו והנה איל, הוא מפשט את סבך החיים של העקידה. ואשר על כן והנה איל הם ר"ת של וידו אוהזת, וכן תמצא שהמילה איל היא נוטריקון של: אוחז יעקב לעשו. ולכן גם בו נאמר ואחרי כן יצא אחיו וידו אוהזת בעקב עשו.

וזה שנאמר בלשון נפעל, נֶאֱתַן, שמן השמים מאחיזים אותו בסבך. והוא מלשון ואתה תחזת. שהאיל היה נראה כעולה לעולה מתוך הסבך. שאדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. וזה שאמר הכתוב פעמיים יראה. ה' יראה, בהר ה' יראה. מה שנראה לאדם סבך נראה לה' עולה תמימה. ומתוך הסבך נראים קרניו שהם מלשון חוזק וישועה והוא קרן השופר המעיד על הגאולה העתידה לבניו של העקוד.

לעומקו של מקרא וירא

השיב לו {דבר} מִיֵּד? אֵלָא מְשׁוּם
שְׁתָּרִי הַסְּתַלְק מִרְחֻמִּים שְׁל אָב עַל בְּנֵי,
וְלָכֵן כְּתוּב הַנְּנִי בְּנֵי, הַנְּנִי שְׁהַסְּתַלְקוּ
הַרְחֻמִּים וְהַתְּהַפְּדוּ לְדִין.

על פי דברים אלו, ימשיך יצחק לומר
לאביו, אם כן אני עכשיו במידת החסד,
הריני נותן את עצמי כשה לעולה.
שנאמר: (כב,ז) **הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים**
וְאִיָּה הַשָּׂה לְעֵלָה, ואי"ה ר"ת **וְאִנִּי**
יצחק השה לעלה.

אֵלֶּיהֶם יִרְאֶה-לּוֹ הַשָּׂה לְעֵלָה בְּנֵי
(כב,ח)

בשימת לב ועל דרך הסוד, חבוי
בפסוק זה שם ה' השולט בחדש חשון,
והה"י, היוצא מן הפסוק ודבש היום
הזה יהו"ה (דברים כז, ט').

והוא **חבוי** בפסוק בסופי תיבות של
לֹא הַשָּׂה לְעֵלָה בְּנֵי. וירמוז על ספירת
הגבורה של יצחק, שכן **חשון** הוא
חדש הגשמים חדש **הגבורות** [גבורות
הגשמים],

הם קרני החסד והרחמים שבהם
יִתְקַע בשופר גדול להעלות את כל
העולם אל שרש ההוי"ה, ולגאולה
שלימה בב"א.

וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְּנֵי
(כב,ז)

הַנְּנִי בְּנֵי. באוהב ישראל מאפטא.
אמר יצחק, אבי, הרי אתה עמוד החסד,
כיצד יכול עמוד החסד לשחוט את בנו.
אמר לו אברהם הנני - בני. עכשיו הנני
במידת בני. במידת הגבורה. לעשות
רצון אבינו שבשמים.

שהאב והבן התאחדו יחדיו ואין הפרש
ביניהם. החסד הוא גבורה והגבורה היא
החסד, הנני בני.

וכן מובא בשל"ה הק'... על דרך הנני
בני, שלפעמים החסד לצד הגבורה
והגבורה לצד החסד, שהאש כלול במים
והמים כלולים מאש.

וכן מובא בזוהר הק' פרשת וירא:
וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִי וַיֹּאמֶר
אָבִי. הָרִי פְּרִשׁוּהָ. אָכֵל מֵהַטַּעַם לֹא

לעומקו של מקרא וירא

ונקראים גבורות גשמים. שמשולבים יחד הגבורות והחסדים. וילכו שניהם יחדיו. החסד והגבורה יחדיו. יחדיו בגימ' כת. זה הכח של עם ישראל ממנו נולדה מידת האמת ליעקב.

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר ה' יְרָאָה. (כב, יד')

ולעיל אמר אֱלֹהִים יְרָאָה. (כב, ח'). שעל ידי העקידה הפך את מידת הדין למידת הרחמים.

ולעומקו של מקרא יאמר, שבתחילה נאמר וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם, ולבסוף נאמר ויקרא אליו מלאך י'הו'ה שנית מן השמים. מאי שנית. שבראשונה האלקים ולבסוף הוי"ה. ועוד, מאי שנית, שְׁשָׁנָה עליו הכתוב רחמים מרובים, לו ולזרעו אחריו.

וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. חסד וגבורה נשקו. שהומתקו הדינים, ושולבו יחדיו חסד וגבורה, דין ורחמים. וכן גִּשְׁם הוא מידת החסד ומנוקד בסגול סגול, וסגול הוא ניקוד של מידת החסד.

ועל דרך הרמז ירמוז למדרש רבה (תולדות פרשה סה), ומובא ברש"י (כז, א') שזלגו עיני המלאכים דמעות כגשמי ברכה שמתפללים לירידתם החל מז' מרחשון. וכאמור הוא השם הקדוש השולט בחדש חשון, היוצא מן הפסוק ודבש היום הזה י-ה-ו-ה, להורות שמתמתקים הדינים והגבורות ברחמים.

וַאֲיֵה הַשָּׁה לְעֵלָה. (כב, ז') השתמש בשפת המלאכים השואלים אֵיךְ מָקוֹם כְּבוֹדוֹ. שהכין את עצמו לקראת העקידה והגיע לדרגת שלמעלה מן המלאכים. וזה שאמר המדרש שבכו המלאכים ומדמעותיהם כבדו עיניו. ומדוע בכו הרי לא החשיבו אנוש באמרם מה אנוש כי תזכרנו. אלא ראוהו מעל ומעבר לדרגתם.

וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. חסד וגבורה נשקו. שהומתקו הדינים, ושולבו יחדיו חסד וגבורה, דין ורחמים. וכן גִּשְׁם הוא מידת החסד ומנוקד בסגול סגול, וסגול הוא ניקוד של מידת החסד.

לעומקו של מקרא וירא

עקב רשע, הוא העקב של עשו, ככתוב:
וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהַבְרָה
וּבֵית עֵשָׂו לְקֵשׁ. בזכות עקב אשר
שמעת בקלי.

או כלך לדרך זו, שאש אשר תצא
מיעקב תשרוף ותכלה את עשו ועמלק.
והן אותיות אֵשׁר שְׁמַעְתָּ הן אותיות
אש רשע מת.

ובתואל ילד את רבקה. ברש"י: כל
היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל
פסוק זה.

ובפרשת וישלח עה"פ ותמנע היתה
פילגש פירש"י בדומה לכאן, ולא
הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא
מפני תמנע וגו'.

זה לעומת זה עשה אלקים. יחסי
הצדקת שממנה עם קדוש מול יחסי

שאם לא היית עומד בנסיון, היה
בעולם חשך ולא אור. ולא עוד אלא
שהיה העולם חוזר לתהו ובהו וחשך על
פני תהום. שנאמר את השמים ואת
הארץ. וכאן נאמר את בנך את יחידך.
ולכן ברכו מיד ככוכבי השמים וכחול
אשר על שפת הים.

יעֲקֹב אֵשׁר שְׁמַעְתָּ בְּקִלִּי (כב, יח)

כאן רמז לו על הקל קול יעקב. ועל
תתן אמת ליעקב. כיצד:
יעֲקֹב, ויו"ד של בקלי, הן אותיות יעקב.

אשר שמעת בקלי הן אותיות אמת
ליעקב. נשארו אותיות שרש. שהוא
השרש לאמונת עם ישראל. עקב אשר
שמעת בקלי, הקול קול יעקב, ותתן
אמת ליעקב.

ועוד ירמוז באומרו אֵשׁר שְׁמַעְתָּ כאן
אותיות אש רשע
עקב. שאש של יעקב תשרוף את שרש

לעומקו של מקרא וירא

וְאֶת-מַעֲכָהּ. רמזו בזה בספרים הק'
ר"ת: וידוי אחרי תפלה מגיע עד כסא
הכבוד. שם חקוקה דמות יעקב שיצא
מרבקה. וזה מכח תפילתה הנ"ל: אָתָּה
יְהוָה לֹא תִקְלָא רַחֲמֶיךָ מִמְּנֵי חֲסִדֶיךָ
וְאַמְתָּךְ תִּמְיֵד יִצְרוּנֵי.

הרשעה שממנה עמלק. ולא בכדי הושוו
ביניהם. כי עשו אבי עמלק יצא
מרבקה. ונדחה מעם קדוש כי כן יוחסה
רבקה לעם קדוש. באה תמנע ונטלה
את פסולתה של רבקה.

ושמא יש לומר כי על כן נקראת
תמנע, על שם שרבקה היתה מתפללת,
(תהלים מ, יב') אָתָּה יְהוָה לֹא תִקְלָא
רַחֲמֶיךָ מִמְּנֵי חֲסִדֶיךָ וְאַמְתָּךְ תִּמְיֵד
יִצְרוּנֵי. וכפירוש רש"י במקום לֹא
תִקְלָא - לֹא תִמְנַע רחמך ממני. שלא
אתיחס על עשו. לכן בכל מקום מוזכרת
רבקה כאם יעקב ברישא. אם יעקב
ועשו. וזה שנאמר בסיפא של הפסוק:
חֲסִדֶיךָ וְאַמְתָּךְ תִּמְיֵד יִצְרוּנֵי. חֲסִדֶיךָ
היינו אברהם, וְאַמְתָּךְ היינו יעקב
שהוא מידת האמת, וזה שהתנבא מיכה
(ז, כ') תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֲסִד לְאַבְרָהָם.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית.
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

